

Sociální práce u seniorů v těživé životní situaci

Bc. Magda Koblihová, DiS.

Diplomová práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Magda Koblihová, DiS.**
Osobní číslo: **H140256**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sociální práce u seniorů v tíživé životní situaci**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti stáří, sociální práce se seniory a sociálních služeb určených pro seniory.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HEGYI, Ladislav a kol. Sociální gerontológia. Vyd. 1. Bratislava: Herba, 2012. 176 s. ISBN 978-80-89171-99-6.

KALVACH, Zdeněk et al. Geriatrie a gerontologie. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004. 861 s. ISBN 80-247-0548-6.

KOZLOVÁ, Lucie. Sociální služby. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2005. 79 s. ISBN 80-7254-662-7.

MATOUŠEK, Oldřich, KODYMOVÁ, Pavla, a KOLÁČKOVÁ, Jana. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

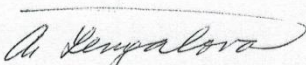
ŠVAŘÍČEK, Roman a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Anna Petr Šafránková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

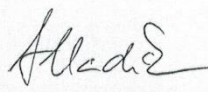
Datum zadání diplomové práce: **1. prosince 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **15. dubna 2016**

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. Ing. Aněžka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 11.4. 2016

.....
m. K. J.

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou postupů sociálních pracovníků u seniora v tíživých životních situacích, které mohou seniora v současné době doprovázet v průběhu jeho stáří. Tato problematika byla řešena a zkoumána na pracovišti Oddělení sociální práce.

Teoretická část popisuje základní pojmy stáří, životní situace, možnosti pomoci pro seniory a především specifika sociální práce se seniory.

Empirická část diplomové práce obsahuje provedení výzkumu se sociálními pracovníky, kteří zprostředkovávají sociální práci se seniory a řeší jejich tíživé životní situace. Kvalitativní výzkum pak zjišťoval postupy sociálních pracovníků v konkrétních tíživých životních situacích seniora. Dále jak sociální pracovníci v takových situacích postupují, jaké mají možnosti a kompetence zásahu v konkrétních případech.

Klíčová slova: senior, stáří, sociální práce, životní situace, zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

ABSTRACT

The diploma thesis deals with social workers' treatment of seniors in difficult life situations which tend to come with old age today. The study was carried out based on the findings from the Department of Social Welfare and Social Services.

The main chapters of the part devoted to theory describe the basic terminology, the life situations concerned, the ways of helping seniors in such situations, and, particularly, the specifics of social workers' direct contact with seniors.

The thesis is then backed up by empirical data collected from qualitative research conducted on the performance of the social workers in this field of social care, examining the options of intervening they have in specific cases, and their competence to do so.

Key words: senior; old age; social work; life situation; Act No. 108/2006 Coll., on Social Services

Děkuji paní Mgr. Anně Petr Šafránkové, PhD. za odborné vedení diplomové práce, za její ochotu a vstřícnost při jejím zpracování.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 STÁŘÍ	13
1.1 DEMOGRAFICKÉ ASPEKTY STÁRNUTÍ.....	13
1.2 PERIODIZACE STÁŘÍ.....	14
1.3 POSTOJ SPOLEČNOSTI KE STÁŘÍ	14
1.4 ZÁKLADNÍ VYMEZENÍ OBDOBÍ STÁŘÍ.....	15
1.5 PŘÍPRAVA NA STÁŘÍ	17
1.6 ŽIVOTNÍ ZMĚNY VE STÁŘÍ.....	18
1.6.1 Změna sociálního statusu	19
1.6.2 Biologické změny.....	20
1.6.3 Psychologické změny	21
1.6.4 Nárok na starobní důchod	23
1.6.5 Vztah k vnoučatům a dětem.....	24
1.6.6 Ovdovění	26
1.6.7 Změna bydlení, odchod do domova pro seniory	27
2 MOŽNOSTI PÉČE O SENIORY	29
2.1 SOCIÁLNÍ SLUŽBY PRO SENIORY	32
2.2 PŘÍSPĚVEK NA PÉČI.....	33
2.3 DŮM S PEČOVATELSKOU SLUŽBOU	34
3 TÍŽIVÁ ŽIVOTNÍ SITUACE	36
3.1 ŽIVOTNÍ SITUACE	36
3.2 NEROVNOVÁHY V ŽIVOTNÍ SITUACI SENIORA	37
3.3 INTERVENCE V TÍŽIVÉ ŽIVOTNÍ SITUACI.....	39
4 SPECIFIKA SOCIÁLNÍ PRÁCE SE SENIORY	41
4.1 INDIVIDUÁLNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE	42
4.2 VLASTNÍ PROVEDENÍ INTERVENCE	45
II PRAKTICKÁ ČÁST	48
5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	49
5.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	49
5.2 CÍL VÝZKUMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	49
Dílčí výzkumné otázky:.....	50
5.3 METODOLOGIE A TECHNIKA SBĚRU DAT	50
5.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	51
5.5 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	51
6 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKU VÝZKUMU	54
6.1 KATEGORIE	55
6.1.1 PŘÍČINNÉ PODMÍNKY - důvody pomoci u seniora.....	55
6.1.2 JEV - pomoc pro seniory.....	58
6.1.3 KONTEXT - sběr informací	60
6.1.4 INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY - spolupráce s ostatními institucemi.....	61

6.1.5	STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE - kroky k vyřešení tíživé životní situace seniora	65
6.1.6	NÁSLEDKY - vyřešení krizové životní situace seniora.....	67
7	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	70
7.1	VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	75
	ZÁVĚR	80
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	82
	SEZNAM OBRÁZKŮ	87
	SEZNAM TABULEK.....	88
	SEZNAM PŘÍLOH.....	89

ÚVOD

Tématem mé diplomové práce je sociální práce u seniorů v tíživé životní situaci. Práce se zabývá postupem sociálních pracovníků se seniorem v jeho tíživé situaci. Téma bylo zvoleno s ohledem na skutečnost, že tato sociální práce vznikla na obecních úřadech na začátku roku 2012 a to v okamžiku, kdy došlo k sociální reformě týkající se především vyplácení sociálních dávek. Veškerá kompetence obecních úřadů při vyplácení sociálních dávek, jako byl příspěvek na péči, dávky pro zdravotně postižené a dávky hmotné nouze, byla přesunuta na Úřady práce ČR.

Na základě této skutečnosti vznikla na obcích sociální práce, která ale zároveň není ještě nyní dostatečně v povědomí občanů. Já sama na tomto oddělení pracovala po jejím vzniku a jsem si vědoma, že o této možnosti sociální práce občané nevěděli. Přitom na sociální pracovníky se mohou obrátit a požádat o pomoc při řešení jejich závažné životní situace, ať jsou to exekuce, propuštění z vězení, hledání bydlení, ztráta bydlení, nedostatek finančních prostředků, problémy osamělých matek, pomoc při podání žádosti o rozvod, vymáhání výživného, ztráta samostatnosti při péči o svoji osobu a mnoho dalších situací, ve kterých se může člověk ocitnout.

Sociální práce je rozdělena na oddělení podle různých skupin populace ohrožené sociálním vyloučením, jako jsou občané znevýhodnění, rodiny s dětmi, jednotlivci a především právě senioři, na které se bude moje diplomová práce zaměřovat.

Sociálním pracovníkům může práce poskytnout ucelený rámec jejich kompetencí v různých tíživých situacích seniora.

Diplomová práce by také mohla přispět k tomu, aby se existence této sociální práce dostala i do povědomí laické veřejnosti. Zaměření mé diplomové práce na sociální práci se seniory je jistě velmi zajímavým a v současné době z hlediska ekonomických, politických a v neposlední řadě sociálních důvodů velmi aktuálním a diskutovaným tématem. Nežřídko slyšíme v mediích, že data Českého statistického úřadu jednoznačně ukazují na stárnutí populace, a proto je v současné době, kdy je téma stáří, stárnutí a život seniorů velice probírané téma, potřeba hledat různé možnosti, jak se seniory pracovat a pomáhat jim.

Cílem diplomové práce je objasnit postupy sociálních pracovníků u seniora v tíživých životních situacích, které mohou seniora v současné době doprovázet v průběhu jeho stáří. Hlavní cíl práce konkretizují dílčí cíle shodné s dílčími výzkumnými otázkami. Ty se zaměřují na oblasti finanční stránky, blízké rodiny, péče o jeho osobu, bytových podmínek a sousedských vztahů.

V teoretické části práce bude poskytnut z relevantních zdrojů základní orientační rámec ke zpracované problematice. Bude se zabývat samotným stářím a jeho potřebami, především sociálním, biologickým a sociálním aspektem. Vymezí sociální služby pro seniory uvedené v zákoně č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, popíše tíživé životní situace seniora a v neposlední řadě se bude věnovat specifikami sociální práce se seniory.

Praktická část je zaměřena na zjištění postupů sociálních pracovníků v tíživé životní situaci seniora na základě kvalitativně orientovaného výzkumu s ohledem na důležitost toho, aby průběh stárnutí probíhal důstojně, v bezpečí a senior se mohl nadále podílet na životě ve společnosti a to jako plnohodnotný občan.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STÁŘÍ

Na úvod se seznámíme s osobností seniora, jeho potřebami, individualitou, starostmi a problémy, které sebou stáří přináší.

Osobnost se formuje tehdy, dáme-li dohromady aspekty biologické, psychologické a sociální. Osobnost je v rámci svého vývoje ovlivněna faktory biologickými a v neposlední řadě společenskými. Osobnost člověka charakterizují vlastnosti, které určují individualitu člověka zaměřeného na realizaci svých životních cílů.

My se budeme zabývat osobností seniora, u něhož dochází ke změně statusu, ale i k biologickým a psychologickým změnám.

U seniorů můžeme vidět obrovské rozdíly, co se týče jeho fyzické i psychické stránky. Některý je vitální, jiný zase trpí nemocemi nebo je v psychické nepohodě.

Po definici stáří a stárnutí si dále postupně rozebereme nejhlavnější změny, které člověku nastanou nástupem do starobního důchodu a v období stáří. Nejdříve se ale zaměříme na demografii stárnutí a postoje společnosti ke stáří.

1.1 Demografické aspekty stárnutí

V současnosti řeší většina zemí problém stárnutí populace. Podíl osob, které jsou starší šedesáti let, se zvyšuje. Naopak podíl osob mladších patnácti let se snižuje. Hlavní problém demografického stárnutí je zajištění osob dosahujících důchodového věku v ekonomické oblasti.

Jedná se o velkou skupinu populace s dosaženým důchodovým věkem, která je ekonomicky závislá na státu. Tato skupina si pak potřebuje naplňovat své potřeby v oblasti zdravotní péče či v oblasti bydlení.

Podstatným fenoménem vývoje společnosti, který doprovází období stáří, je zlepšující se zdravotní stav starých lidí a to díky kvalitní lékařské péči. Díky tomu ale dochází ke zvyšování nákladů na zdravotní a především sociální péči.

1.2 Periodizace stáří

Podle Světové zdravotnické organizace se stáří dělí na rané stáří (60 - 74 let), vlastní stáří (75 - 89 let) a dlouhověkost (90 a více let).¹

Dalším dělením je rané stáří (60 - 75 let) a pravé stáří (75 a více let). Po 80. roce pak přichází tzv. čtvrtý věk.²

Podle těchto dvou dělení můžeme vidět, že stáří začíná v 60. letech. V současné době ale není tento věk věkem odchodu do důchodu a ani věkem, který by určoval stáří nebo starého člověka. Takto starý člověk ještě často chodí pravidelně do zaměstnání, je vitální a celkově žije tak, jak byl zvyklý.

1.3 Postoj společnosti ke stáří

Vztahy mezi starým člověkem a společností se zabývá vědní disciplína sociální gerontologie, která řeší vliv stárnutí populace na rozvoj společnosti. Také se stará, co potřebují od společnosti staří lidé.³

*Vztah společnosti jako celku k seniorům je důležitým ukazatelem, který hodně vypovídá o její vyspělosti a morální úrovni.*⁴

Měřítkem společnosti může být to, jak se o staré lidi staráme.⁵ Se zápornými postoji k seniorům se setkáváme velmi často. Mladí lidé a děti se stáří neváží, seniory zesměšňují. Mohou jim dávat nálepky, které seniory považují za zbytečné a nepotřebné.⁶

Řada autorů zdůvodňuje znehodnocení stáří tím, že je naše společnost přesycená technickými vynálezy a informacemi. Potřeby k přístupu společnosti se rychle mění stejně jako

¹ Srov. KALVACH, Zdeněk a kol. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium. I. díl, Gerontologie obecná a aplikovaná*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. s. 36-37.

² Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 299.

³ Srov. MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. s. 9.

⁴ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních [sic] zařízeních*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. s. 34.

⁵ Srov. MŮHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. s. 107.

⁶ Srov. MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních [sic] zařízeních*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. s. 35.

způsob života. Z toho důvodu už mladí nestojí o zkušenosti starých lidí. Nad duchovními hodnotami spíše převyšují hodnoty materiální, čímž jsou narušena pravidla sounáležitosti. Senioři by se ale měli zároveň snažit využít všech možností nabízených společností. Měli by zodpovědně a aktivně přistupovat k vlastnímu životu, péči o zdraví a účastnit se na společenských, kulturních a dobrovolných aktivitách.⁷

1.4 Základní vymezení období stáří

Definicí stáří je mnoho, o jeho definici se pokoušelo mnoho autorů, ale žádná z nich se nedá považovat za jednotnou.

Stárnutí nás provází po celý život a je to přirozený dynamický proces, který probíhá podle biologických zákonitostí. Na intenzitu, projevy a rychlost stárnutí mají vliv různé faktory.⁸

O stárnutí můžeme říci, že jde o přirozený pochod, který nezačíná v šedesát nebo sedmdesátí letech, ale dochází k němu již od narození. Stáří a stárnutí jsou proměnlivé procesy. Každý jedinec vykazuje proběhlé změny s jinou hloubkou a v jiném časovém úseku.

Stárnutí je postupná řada změn v průběhu času. Má stránku biologickou, psychickou a sociální.

Stáří je označováno jako výsledný stav organismu vzniklý procesem stárnutí. Stárnutí můžeme definovat jako působení času na lidskou bytost.⁹

V procesu stárnutí nastupují v jednotlivých orgánech specifické degenerativní, morfologické a funkční změny na všech úrovních.¹⁰

Stáří představuje děj, který je neodvratný. V lidském životě je poslední ontogenetickou částí a probíhá u každého jinak rychle. Nedožíváme se stejného věku. Projevy stárnutí se mohou zrychlovat, pokud se v životě přidruží nějaké onemocnění. Výrazněji mohou pak člověku ubývat síly, což může mít za následek ztrátu schopnosti vykonávat sám běžné denní úkony.

⁷ Srov. KLEVETOVÁ, Dana a DLABALOVÁ, Irena. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 15.

⁸ MATOUŠ, Miloš et al. *Pohyb ve stáří je šancí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. s. 9.

⁹ Srov. PICHAUD, Clément a THAREAU, Isabelle. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. Překlad Abigail Kozlíková. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. s. 25-26.

¹⁰ Srov. WEBER, Pavel a kol. *Minimum z klinické gerontologie pro lékaře a sestru v ambulanci*. Vyd. 1. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2000. s. 11.

U seniorů rozlišujeme základní znaky, jako je věk, zdravotní stav, finanční příjem, rodinné zázemí a především schopnost aktivního přístupu k životu ve starším věku. Nejsou kompaktní sociální skupinou.

S novými zkušenostmi přinášející stáří se musí člověk nějakým způsobem vyrovnat. Jak se člověk na stáří adaptuje, záleží na vnějších stresorech a změnách psychického i sociálního stavu.¹¹ Významným úkolem stáří je dosáhnout integrity v pojetí vlastního života. Dosažení vlastní integrity se projevuje přijetím svého života, jeho pojetím jako celku, který měl určitý smysl.¹²

*Označení starý člověk se zakládá především na společenské konvenci, která má různé, ale převážně ekonomické důvody.*¹³ Jde o zákonitý a fyziologický proces, který je nevyhnutelný a nikdo se mu nemůže vyhnout.¹⁴ Stáří je to obecné označení *pozdních fází ontogeneze, přirozeného průběhu života.*¹⁵

Stárnutí je biologický proces současně podmiňující i proces psychický. Biologické stáří začíná v případě, kdy ubývají fyzické a psychické síly, což člověku znemožňuje podávat plné výkony a to v procesech duševních a tělesných.¹⁶ Povaha stárnutí a stáří probíhá u každého jinak a často podléhá formativním vlivům prostředí.¹⁷

Stárnutí a stáří je spojováno s vysokým věkem a se ztrátou společenských úkolů. Je ale také mnoho seniorů, kteří si právě toto životní období užívají, protože mají hodně času, mohou zrealizovat své sny.¹⁸

¹¹ Srov. PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. s. 25.

¹² Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 299.

¹³ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. s. 21.

¹⁴ Srov. HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek sociální gerontologie*. Vyd. 1. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2002. s. 10.

¹⁵ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. s. 18.

¹⁶ Srov. KURIC, J. *Vývojová psychologie II*. Brno: Institut mezioborových studií, 2007. 72 s. ISBN neuvedeno. s. 57.

¹⁷ Srov. PACOVSKÝ, V., HEŘMANOVÁ, H. *Gerontologie*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1981. s. 57.

¹⁸ Srov. DÖRNER, Klaus a PLOG, Ursula. *Bláznit je lidské: učebnice psychiatrie a psychoterapie*. Překlad Jan Lorenc. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. s. 250.

Často se hovoří i o umění stárnout. Senior dokáže využít šancí každého dne a je schopen zdravě a pohodově stárnout.¹⁹

Vlivy, které zodpovídají za míru spokojenosti ve stáří, jsou:

- subjektivní zdravotní stav,
- spokojenost se zdravotní péčí,
- míru pocitu osamělosti a pocitu bezpečí,
- schopnost zvládat změny v životě
- intenzita zájmových aktivit,
- příjem, vzdělání a některé další aspekty.

Tyto vlivy může senior předem ovlivnit a připravit se na ně. Jak člověk reaguje na stáří, souvisí i s jeho výchovou, sebevýchovou a na jeho životní náplni ve stáří. Stáří je realitou, která postihne každého z nás a je potřeba se na něho adaptovat.²⁰

1.5 Příprava na stáří

Vědní disciplína, která se zabývá vzděláváním dospělých, se nazývá andragogika. Naopak gerontopedagogika se zabývá přípravou na stáří a stáří. Gerontopedagogika je součástí andragogiky, která je vědou o výchově a vzdělávání dospělých.²¹ Gerontopedagogika je mladý vědní obor, má kořeny v 60. letech 20. století a v České republice je ještě mladší, kdy se pohled na stáří a přípravu na stáří ještě vyjasňuje.

Jeho předmětem je studium a systematizace poznatků, které se týkají široce chápané edukace ve vztahu k seniorskému věku člověka. Ta dělí z hlediska generačně-cílové orientace edukačních aktivit na:

- Vlastní seniorskou edukaci – samotná výchova a vzdělávání seniorů.
- Preseniorskou edukaci – příprava na stáří.

¹⁹ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních [sic] zařízeních*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. s. 14.

²⁰ HOLMEROVÁ, Iva a kol. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: EV public relations, 2007. s. 60-63.

²¹ MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. s. 130.

- Proseniorskou edukaci – podpora společnosti a mezigenerační porozumění seniorů.²²

Funkce vzdělávání jsou:

- Preventivní funkce – ta je naplňována za předpokladu, že jsou prováděné opatření v předstihu, aby pozitivně ovlivňovaly průběh stárnutí a stáří.
- Anticipační funkce – ve stylu života pozitivně přispívá k připravenosti na změny spojené především s odchodem do důchodu.
- Rehabilitační funkce – je spojována se znovuobnovováním a udržováním fyzických a duševních sil. Také se spojuje s přípravou činností pro další existenci jedince.
- Posilovací funkce – je považována za nejvýznamnější, protože přispívá k rozvíjení zájmů, potřeb, schopností lidí v postproduktivním věku, podporuje jejich aktivity, kultivuje jejich zájmy a potřeby. Z hlediska charakteru této funkce by mohla být označena jako stimulační nebo kultivační.²³

Je důležité o stáří hovořit a to nejenom mezi mladými, ale mezi dospělými, abychom se v budoucnu stali aktivními seniory, kteří nebudou jen předávat své zkušenosti, ale získávat i nové pro sebe.

V souvislosti s vnímáním stáří a stárnutí se uvádí následující: *stáří není choroba, je však spojeno se zvýšeným výskytem nemocí a zdravotních potíží. Kromě smrti je hlavní hrozbou chorob ztráta soběstačnosti.*²⁴

Zaměřit na seniory se musíme i z hlediska prodlužování věku odchodu do důchodu a nebrat seniory jako nepotřebné. U seniorů je potřeba, aby se neustále vzdělávali, protože je pro ně lepší, aby měli všeobecný rozhled.

1.6 Životní změny ve stáří

V této části si rozebereme podrobněji životní změny ve stáří. Celkově budou změny ve stáří shrnuty v tabulce č. 1.

²² Srov. ČORNANIČOVÁ, Rozália. *Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku*. Vyd. 2. Bratislava: Univerzita Komenského, 2007. s. 81.

²³ Srov. MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. s. 130.

²⁴ MÜHLPACHR, Pavel, ed. *Schola gerontologica*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. s. 10.

1.6.1 Změna sociálního statusu

Tato změna je asi nejzávažnější změnou v životě člověka. Odejde z aktivního, pracovního života do starobního důchodu. *Sociální stáří je dáno změnou rolí, životního způsobu i ekonomického zajištění.*²⁵

Mezi největší sociální změny patří, když je senior umístěn do nějakého ústavního zařízení. Při odchodu do důchodu se mohou zrušit sociální vazby a snížit životní úroveň jedince. Odchod do starobního důchodu je spojen s mnoha změnami nemálo ovlivňující jeho život. Člověku se změní jeho sociální role, která z pracovní role přechází na rodinnou.²⁶ Pro seniora je důležité najít si pro sebe nějakou roli, aktivitu, aby se mu zaplnil smysluplně jeho čas a nezůstal bez role.²⁷ Ztráta rolí způsobuje snížení sociální prestiže, čímž se pak může stupňovat závislost starého člověka na okolí.²⁸ Se změnou životního stylu, potřeb a ekonomického zajištění je ovlivněna také změna v rolích.²⁹ Pro seniora je velice těžké, když ztratil jednu nebo více ze svých rolí, najít jinou, která by opět jeho život naplnila. Pro seniora je těžké hrát aktivně svoji neroli.³⁰ Okolí má určité předpoklady o tom, jakou roli nebo postavení má senior zaujmout. Pro seniora jsou ale tyto požadavky matoucí. Ztratil mnoho z ustálených hodnot, na něž byl po celý život zvyklý. Postoj společnosti ke stáří je, že stáří je konečná fáze života, ve kterém nemá cenu hledat novou roli nebo nový život.³¹ Důvodem, proč nemůže senior najít svoji novou roli, by mohla být zvýšená vulnerabilita, kdy člověk ve stáří nemá tolik psychického potenciálu vyrovnat se rychle a efektivně se změnami.³² Ve stáří může být snižená schopnost vstupovat do nových vztahů a vytvořit si nové kontakty

²⁵ KALVACH, Zdeněk a kol. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium. I. díl, Gerontologie obecná a aplikovaná.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. s. 20

²⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 367

²⁷ Srov. PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří.* 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. s. 45-47.

²⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 197.

²⁹ KALVACH, Zdeněk a kol. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium. I. díl, Gerontologie obecná a aplikovaná.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. s. 66.

³⁰ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří.* Vyd. 1. Praha: Panorama, 1990. s. 48.

³¹ Srov. ERIKSON, Erik H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1999. s. 110-111.

³² Srov. GRÜN, Anselm. *Umění stárnout.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. s. 116.

s druhými. Senior přichází o své vrstevníky a blízké, ale na druhé straně není příliš schopen nové kontakty navazovat, což by mohlo přispívat k exkluzi seniora.³³

Nejvýraznější změnou pro každého seniora je jistě změna ekonomické situace. Příjmem seniora se stává dávka starobní důchod. Výše starobního důchodu je ale nižší než výše jeho dosavadního příjmu. To může seniora hodně omezovat v kulturních, společenských a jiných aktivitách.

Člověku se výrazně sníží kvalita života, kdy pod tímto pojmem myslíme vnímání svého postavení v životě v kontextu kultury, v jaké člověk žije, jaké má cíle, životní styl a zájmy. Pokud se člověku nepodaří omezit tyto změny vlastními silami, může se stát závislý na svém okolí.

Závěrem bychom mohli říci, že sociální změny jsou individuálně a specificky orientovány, přičemž mohou být nápadnější až v pozdním stáří. Odchodem do starobního důchodu se člověku změní hodnoty v životě člověka, který byl doposud zaměřený na práci a aktivitu. Přesto se může senior i po odchodu do starobního důchodu zapojit díky svým znalostem do různých organizací, politických stran či jiných seskupení. Pro seniora je vhodné, když si najde vyhovující změnu role a nadále se aktivně dle svých schopností a možností zapojuje do života společnosti.³⁴

1.6.2 Biologické změny

Biologické změny jsou ovlivňovány geneticky životním stylem a u každého člověka se jinak projevují.

Proces stárnutí se projevuje na všech orgánech. Nejviditelnějším místem, kde můžeme stárnutí sledovat je kůže člověka, na které se objevují různé skvrny, vrásky a kožní váčky. Začne se zhoršovat zrak, sluch a snižuje se chuť a čich. Dalším viditelným procesem je šedivění vlasů a jejich vypadávání.³⁵

³³ Srov. ERIKSON, Erik H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1999. s. 112-113.

³⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 420-425.

³⁵ Srov. KALVACH, Zdeněk a kol. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium. I. díl, Gerontologie obecná a aplikovaná*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. s. 17-18.

Nejvýznamnější somatické změny se projevují atrofíí tkání, zvýšením nebo úbytkem tělesného tuku, ukládáním vápníků v tkáních, oslabením a zpomalením regulačních mechanismů. Zhorší se adaptační schopnosti, odolnost vůči zátěži a sníží se funkční rezervy.

U pohybového aparátu můžeme vidět pokles svalové síly, úbytek kostní hustoty, stárnutí chrupavky. Zhorší se kožní cití a koordinace pohybu.

Ke snížení bazálního metabolismu, maximální spotřeby kyslíku dochází v metabolismu seniora.

Zpomaluje se nervové vedení a prodlužuje se reakční doba. Vyskytují se poruchy spánku. Jelikož atrofuje mozek, člověk má horší vybavitelnost a vštípivost. Snižuje se produkce hormonů.

V oběhovém systému jsou změny ve snížení průtoku krve orgány, elasticity tepen. Dochází k degenerativním změnám chlopní. Zvyšuje se dechová frekvence. Člověk v době stárnutí přichází o chrup a snižuje se mu imunita.

Snížené vnímání oslabenými smysly způsobuje i strach a úzkost, přináší nejistotu.³⁶

V somatické oblasti jsou nápadné změny vzhledu, ubývání svalové hmoty, degenerativní změny na kloubech, změny v termoregulaci, činnosti smyslů, trávicího systému, vylučování moči, sexuální aktivitě a kardiopulmonálním změnám.³⁷

1.6.3 Psychologické změny

Psychika seniora je přesnější, i když se zpomaluje. Senior má logické myšlení, což se projevuje dobře v zátěžových situacích. Staří lidé mají touhu po soukromí a pohodlí, což může vést k uzavřenosti a následné segregaci. Nejhuře snášejí veliké změny. Například stěhování je pro starého člověka traumatem, protože jsou ve svém životě zaběhlí do svých stereotypů a zvyklí na svůj domov.³⁸

Potřeba nových podnětů a zkušeností u seniorů klesá. Naopak přemíra nových zážitků může seniora unavovat a vysilovat. U seniora je ohrožen pocit jistoty a může se cítit dezorientován.

³⁶ KLEVETOVÁ, Dana a DLABALOVÁ, Irena. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 23.

³⁷ Srov. VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. s. 15-18.

³⁸ Srov. MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. s. 27.

Proto je senior spokojenější, když má určitý klid a stereotyp. Ve chvíli, kdy je senior nucen odejít do domova pro seniory, je jeho možnost vybavit si vzpomínky, které má uchované prostřednictvím svých předmětů, omezená. Senior si totiž nemá možnost vzít všechny své věci, jaké by chtěl. Senioři potřebují jim uzpůsobené informace, tak aby odpovídaly jejich schopnostem a možnostem. Zážitky a podněty by měly být především pozitivní, aby je aktivizovaly a spojovaly s děním ve vnějším světě.³⁹

Pro shrnutí těch nejdůležitějších změn způsobené stářím byla využita tabulka číslo 1. V ní je udělán přehled změn v oblasti tělesné, psychické a sociální stránky stáří.

Tabulka 1 Přehled změn způsobených stářím⁴⁰

Změny tělesné	Změny psychické	Změny sociální
Změny vzhledu	Zhoršení paměti	Odchod do penze
Úbytek svalové hmoty	Obtížnější osvojování nového	Změna životního stylu
Změny termoregulace	Nedůvěřivost	Stěhování ztráty blízkých lidí
Změny činnosti smyslů	Snížená sebedůvěra	Osamělost
Degenerativní změny kloubů	Sugestibilita	Finanční obtíže
Kardiopulmonální změny	Emoční labilita	_____
Změny trávicího systému	Změny vnímání	_____
Změny sexuální aktivity	Zhoršení úsudku	_____
Změny vylučování moči	_____	_____

³⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 315-316.

⁴⁰ VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. s. 12.

1.6.4 Nárok na starobní důchod

Odchod do starobního důchodu je velmi důležitý moment v životě každého člověka. Po odchodu do důchodu se člověk ocitne ve fázi, kterou bychom mohli nazvat přechodnou. Člověk ukončil jeden styl života, ale nový styl života ještě vypracovaný nemá.⁴¹

U starších lidí se objevuje pocit nejistoty, protože je potřeba změna sociální role. Člověk opustil zaměstnání, ztrácí profesi, kontakt s lidmi ze zaměstnání, může začít pociťovat nudu nebo prázdnotu. Je potřeba, aby si nově uspořádal svůj život. V důchodě si musí každý člověk organizovat čas sám. Naopak v aktivním životě mu čas organizovala práce, pokud tedy nebyl nezaměstnaný.

Seniora může pocit nepotřebnosti a prázdnoty děsit. Má však možnost využít volný čas k uskutečnění svých plánů, které nemohl do této doby realizovat. Je dobré, když má senior nějaké povinnosti udržující jeho kompetence na přijatelné úrovni. Některý senior se na odchod do starobního důchodu těší, jiného člověka může odchod do starobního důchodu deprimovat, může v něm vidět určité potvrzení toho, že zestárl.

Vše je pochopitelné, protože člověk z plného zaměstnání skočí rovnou do důchodu, což mu způsobí otřes. Z toho všeho pak pramení pocity nepotřebnosti a neužitečnosti. To jsou důvody, proč by se člověk měl připravit na důchod již v zaměstnání. Naopak odchod do starobního důchodu může v životě seniora způsobit i změny pozitivní. Život seniora je klidnější a senior může prožívat větší psychickou pohodu.⁴² Problém stáří je ustrnutí v nečinnosti. Jsou ale i lidé, kteří se snaží zůstat v zaměstnání co nejdéle nebo usilují o to získat nové, které nemá takový význam.

Důvody, proč lidé chtějí setrvávat v zaměstnání, mohou být různé:

- Mohou se skutečně zajímat o svoji profesi jako jejich koníček.
- V dané profesi potřebují zachovat sociální prestiž.
- Chtějí si zachovat pravidelné zaměstnání, aby měli stále stejný životní styl.
- Nadále potřebují kontakt s lidmi, aby zabránili sociální izolaci.

⁴¹ PICHAUD, Clément a THAREAU, Isabelle. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. Překlad Abigail Kozlíková. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. s. 27

⁴² Srov. GRUSS, Peter, ed. *Perspektivy stárnutí: z pohledu psychologie celoživotního vývoje*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2009. s. 85-86.

- Dalším aspektem mohou být ekonomické důvody, protože odchod do důchodu je spojen s poklesem příjmu a tím i životní úrovně.⁴³

Odchodem do důchodu jsou ovlivněny všechny složky lidské osobnosti, mění se uvažování, prožívání, ale i chování starého člověka. Mění se i postoj k sobě samému a celému světu. Smyslem života ale není jen v naplňování činností. Člověk si musí uvědomit, že existují jiné hodnoty, ke kterým může zaměřit svoji pozornost.

Odchodem do důchodu může často docházet k narušení manželského vztahu, kdy dochází ke změnám vztahu mezi manželi, jejich rolí spojených s jejich sociálním statutem. Tato situace je horší u mužů, protože ženě zůstává do jisté míry role v domácnosti. Celkově se změnil názor na manželství, jaký je jeho význam a smysl. Zároveň je ale manželství významnějším sociálním zázemím, než tomu bylo dříve. Je pro člověka zdrojem jistoty a bezpečí.

Negativní stránkou, kdy jsou v domácnosti oba manželé v důchodu, je možnost vzájemného přesycení. Problémy, které se dříve nevyskytovaly, se najednou objevují, jelikož manželé spolu netrávili čas celodenně. Dalo by se hovořit až o ponorkovém efektu, protože se zvyšuje vzájemná přecitlivělost a riziko konfliktů. Ve chvíli, kdy si manželé vytvoří nový životní program, změnil životní styl, dochází k vyřešení výše zmíněného problému mezi manželi. V důsledku omezenějších finančních prostředků dochází k narušení jejich zvyklostí a to především co se týče kulturního vyžití. Vzniká u nich tendence šetřit, která vyplývá z pocitu subjektivní nouze. Snižuje se u nich pocit jistoty, nastupuje strach ze zhoršení dosavadní životní situace.⁴⁴

1.6.5 Vztah k vnoučatům a dětem

V rodinném životě seniorů se odehraje spousta životních změn. Ve chvíli, kdy se stanou prarodiči, mají opět pocit užitečnosti a jejich život dostává nový smysl života. Vykompenzují si tak ztrátu rodičovské role, která je nahrazena rolí prarodiče. Díky dětem mají staří

⁴³ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 355-367.

⁴⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. s. 464-473.

lidé mnoho podnětů a zážitků. Vztahem k vnukům si uspokojují svoji citovou potřebu. Úspěchy i neúspěchy dětí a vnuků prožívají jako svoje vlastní. Symbolicky jsou pro ně obě tyto mladší generace jakýmsi pokračováním jejich života.⁴⁵

Po odchodu do starobního důchodu se ale vztah s dospělými dětmi postupně mění. U těchto proměn je vidět nápadná asymetrie. Proměny ve vztazích jsou rozděleny do několika fází:

1. Fáze relativní symetrie - tím, že staří lidé ztratí své role, získávají mnoho volného času. Ten mohou věnovat své rodině. S ochotou jim pomáhají a tím si chtějí zajistit dobrý sociální status alespoň v rámci rodiny. Prozatím nejsou na nikom závislí. Postupem času vzniká citová závislost na rodině, proto jim slouží a věnují jim téměř všechny finanční prostředky. Jako svůj zisk předpokládají, že nezůstanou opuštěni.
2. Fáze postupného zvyšování závislosti starých lidí - vztahová symetrie je narušená. Objevuje se v době, kdy starý člověk přestává mít možnost poskytovat pomoc druhým a spíše ji potřebuje sám. Bojí se o pomoc požádat. Pro rodinu si připadá být přítěží, méněcenným a zbytečným. Začíná se objevovat konflikt mezi potřebou citové jistoty v rodině a potřebou rodinu nějak nezatížit svojí nemohoucností. Pro starého člověka je nutné zachovat si potřebu přijatelné sebeúcty.
3. Fáze trvalé závislosti starého člověka - ve chvíli, kdy starý člověk potřebuje trvalou péči jiné osoby, vzniká poslední fáze. U starého člověka se vyskytuje pocit úzkosti a strachu z budoucnosti. Protože u něho narůstá emoční podpora, může docházet ke ztrátě ohledů na mladší generaci. V této fázi si již starý člověk zvykl na pomoc druhých. Může se stát, že ztratí soudnost, stane se egoistickým, který je zaměřený jen sám na sebe. Zábrany požádat o pomoc se vytrácejí. Dokonce spíše péči vyžaduje.⁴⁶

K vnoučatům mají senioři jiný vztah, než k dospělým. Vztah vnoučat s prarodiči prochází také několika fázemi. Ty jsou závislé na věku vnoučat.

Nejdříve se prarodiče o své vnuky starají a pomáhají jim. Vnuci jsou pro ně vítanými společníky. Ve chvíli, kdy vnuci dospějí, nejeví o prarodiče takový zájem. Prarodiče mají pocit nevděku, citové ztráty a narůstající bezvýznamnosti.

⁴⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 384-393.

⁴⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. s. 483-486.

Když vnuci dospějí, měli by částečně přebrat odpovědnost a pomoc při péči o starého člověka v rodině. Vnuci bývají k prarodičům, více tolerantnější než generace střední, proto jsou kladně hodnoceny vztahy mezi nimi.⁴⁷

1.6.6 Ovdovění

Ovdovění je jednou z nejtěžších zkoušek přinášející stáří. Manžel, který zůstává, má pocit velké ztráty. Dalo by se říci, že jedna část jeho bytosti, umírá spolu s partnerem. Po smrti partnera se zvyšuje pocit ohrožení, osamělosti a prázdnoty. Senior ztrácí pocit bezpečí, radost z přítomnosti partnera, se kterým žil a vedl společnou domácnost. Ztráta partnera může vést ke zhroucení navyklého denního režimu, jeho smyslu, motivace. Může také způsobit následný úpadek dovedností a návyků.

Senior, který přišel o partnera, se může dostat do ekonomické tísně. Týká se to zejména žen, které mívají nižší důchody.

Po ovdovění nemá člověk pro koho žít, mnoho z běžných denních aktivit se pro ně stávají zbytečnými. Senior pak nemá pro koho žít. Většina vdovců a vdov smutné období překoná, ale hluboká rána se u mnoha nezahojí. Často si pak uvědomí i svoji vlastní smrtelnost, někteří chtějí dokonce zemřít a následovat svého životního partnera. Typická emoční reakce je smutek partnera. Ten truchlí po pozůstalém partnerovi.

Senior udržuje kontakt s partnerem na symbolické úrovni. Ponechají si jeho věci, fotografie, často o něm hovoří v přítomném čase.

Aby senior nebyl opuštěný, neměl pocit bezvýznamnosti, má tendence navazovat jiné sociální kontakty s vrstevníky vedoucí k částečné kompenzaci osamělosti. Mají možnost navazovat nové partnerské vztahy ve společenských klubech, u sousedů či v přátelských kontaktech.⁴⁸

Seniorovi ale mohou umírat i stejně staří přátelé. To u něho může vyvolávat pocit strachu, že nyní bude řada na něm. Seniori bývají vystaveni tzv. generační osamělosti. Často se musí

⁴⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 355-415.

⁴⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. s. 473-482.

smířovat se smrtí svých vrstevníků a životních partnerů.⁴⁹ Vyrovnání se s ovdověním musí znamenat přeorganizování svého života, nepropadnout pocitům méněcennosti a nově se upnout k hodnotným cílům.⁵⁰

1.6.7 Změna bydlení, odchod do domova pro seniory

Většina seniorů chtějí zůstat ve své domácnosti co nejdéle. Pokud se vyskytnou problémy, může se přestěhovat do menšího bytu, ke své rodině nebo může využít možnost odchodu do institucí, jako je domov pro seniory, penzion, aj.⁵¹ *Čím je člověk starší, tím větším traumatem je pro něj stěhování či jiná větší životní změna.*⁵² V případě, že žije samostatně, má možnost využívat pečovatelskou službu, která seniorovi umožňuje, aby i udržel svoje soukromí a navyklý způsob života. Pečovatelská služba ze zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, může zároveň zajišťovat sociální kontakt a poskytovat psychickou podporu, pokud žije senior sám.

Pokud je senior umístěn do ústavního zařízení, dojde ke ztrátě zázemí a známého prostředí. Může mít problémy s orientací v novém prostředí, ztratit pocit bezpečí ze známého prostředí, autonomii a soběstačnost. Staří lidé mohou chápat umístění do ústavního zařízení jako signál blížícího se konce života.

V oblasti základních psychických potřeb se projevují změny v bydlení a okolního prostředí. Starý člověk má méně stimulů, hůře se orientuje a déle mu trvá, než se přizpůsobí. V novém prostředí musí splňovat nové požadavky, přizpůsobit se režimu v instituci. Je izolován od okolního světa a často bývá přesycen kontakty s neznámými lidmi. Dalo by se říci, že ztratil vlastní soukromí.⁵³

⁴⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 355-394.

⁵⁰ ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 1. vyd. V Praze: Panorama, 1990. s. 413.

⁵¹ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. s. 495-502.

⁵² MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. s. 26.

⁵³ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. s. 495-502.

U seniora mohou veškeré změny a náhlé životní zvraty vyvolat velmi zátěžovou situaci. Ty pak ovlivňují jeho psychické prožívání a bezprostředně působí na jeho kvalitu života. Jak se s těmito změnami starý člověk vyrovná, je ovlivněno tím, jak zátěžovou situaci vyhodnotil, co je v ní pro něho nebezpečné a ohrožující. Záleží také na tom, jaké používal obranné mechanismy doposud a v neposlední řadě je nejdůležitější měřítko zátěže bezmoci.⁵⁴

⁵⁴ Srov. KLEVETOVÁ, Dana a DLABALOVÁ, Irena. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 22.

2 MOŽNOSTI PÉČE O SENIORY

Ve stáří je člověk může být zatížen vysokou nemocností, polymorbiditou, má zhoršené fyzické a kognitivní zdatnosti a soběstačnost. Znat situaci aktuální demografické situace je důležité pro tvorbu zdravotně sociální politiky. Světová zdravotnická organizace považuje dle jejího doporučení za demograficky staré populaci s více než 7% osob nad 65 let. Pokud dosáhnou počtu 14%, stává se péče o staré lidi problémem celospolečenským.⁵⁵

Protože se vyskytuje demografické stárnutí, je zvýšená potřeba zdravotních a sociálních služeb. Je otázkou, zda je u nás dostatečná síť služeb vybudovaná a zda odpovídají potřebám starých lidí a také těm, kteří o ně pečují. V dosavadním systému se poukazuje na nepropojenost zdravotnictví a sociální péče. Často dochází k situacím, že sociální služby jsou pro natolik nemocného člověka nedostatečné. Jeho zdravotní stav a soběstačnost jsou ale natolik dlouhodobé, že zdravotnictví s takovou situací již nepočítá. Není tu řešena otázka dlouhodobých pobytů.⁵⁶

V lednu 2007 nabyl účinnosti zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon přinesl řadu změn a to nejen pro uživatele sociálních služeb, ale také poskytovatelům, kteří sociální služby zprostředkovávají.

Sociální služba je podle ustanovení § 3 zákona o sociálních službách činnost nebo soubor činností, které zajišťují pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo sociálního vyloučení.

Pro sociální služby je charakteristické, že se pokouší o primární vyřešení nepříznivé životní situace, ve které se samotná osoba ocitla, především poskytnout informace. V případě, že informace nepostačí, použije se samotný výkon sociálních služeb. Je kladen důraz, aby byli klienti v rámci sociálních služeb aktivní.

V zákoně o sociálních službách jsou rozlišovány tři kategorie sociálních služeb. Jsou to sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. V závislosti na své formě mohou být tyto služby:

- terénní - služby, které se poskytují osobám v jejich přirozeném prostředí;

⁵⁵ Srov. HERMANOVÁ, Marie et al. *Aktuální kapitoly z péče o seniory*. Vyd. 1. Brno: T.I.G.E.R., 2008. s. 33.

⁵⁶ Srov. HOLMEROVÁ, Iva a kol. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: EV public relations, 2007. s. 50.

- ambulantní - služby, za kterými si osoby docházejí samostatně nebo osoby někdo doprovází. Ty se pak vrací zpět domů do svého přirozeného prostředí;
- pobytové - služby, u kterých jsou osoby ubytovány v zařízeních sociální péče.⁵⁷

Terénní a ambulantní služba *umožňuje udržet si alespoň část vlastní autonomie a žít navyk-lým způsobem života v soukromí vlastního bytu.*⁵⁸

V zákoně o sociálních službách je charakterizováno sociální poradenství, které se dělí na:

- základní sociální poradenství, které poskytuje osobám potřebné informace přispíva-jící k řešení jejich nepříznivé sociální situace. Základní sociální poradenství je zá-kladní činností, od níž se odvíjí další poskytování všech druhů sociálních služeb. Kdo poskytuje sociální služby, musí ji mít vždy zajištěnou základní sociální pora-denství;
- odborné sociální poradenství, které se zabývá potřebami jednotlivých sociálních sku-pin a to především v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, pro osoby se zdravotním postižením, pro oběti trestných činů a domácího násilí. Odborné sociální poradenství se je zaměřeno na osoby, u nichž by mohl způsob života vést ke konfliktu se společností. Pod toto poradenství zařazujeme půjčování kompenzačních pomůcek.

Další službou, kterou zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách specifikuje, je služba sociální péče, která pomáhá osobám se stabilizovaným zdravotním stavem zajišťovat jejich fyzickou, psychickou a sociální soběstačnost. Jejich cílem je zapojit takové osoby do běž-ného života společnosti. Patří sem:

- osobní asistence;
- pečovatelská služba;
- tísňová péče;
- průvodcovské a předčitatelské služby;
- podpora samostatného bydlení;
- odlehčovací služby;
- centra denních služeb;
- denní stacionáře;

⁵⁷ Srov. TRÖSTER, Petr. Právo sociálního zabezpečení. 5.vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 302.

⁵⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 418.

- týdenní stacionáře;
- domovy pro osoby se zdravotním postižením;
- domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem;
- chráněné bydlení;
- sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče.

Posledním druhem sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů jsou služby sociální prevence.⁵⁹

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů vymezuje náplň a problematiku jednotlivých sociálních služeb. Náplň a problematiku sociálních služeb potom rozšiřuje a konkretizuje vyhláška č. 505/2006 Sb.

Dnes žijí senioři velmi aktivní, zdravý a nezávislý život. Přesto ale s přibývajícím věkem dochází k situaci, kdy takový plnohodnotný život nebude moci vést a bude potřebovat pomoc od druhých lidí každodenních činnostech, které pro něho byly běžnými. *Úbytek fyzických i psychických kompetencí, který je standardním projevem pokročilejšího stáří, bývá nejčastějším důvodem ke změně životního stylu.*⁶⁰

Rodina seniora má pak zpravidla dvě možnosti. Mohou umístit blízkého do pobytového zařízení nebo se postarat v domácím prostředí vlastními silami. Většina starých lidí pomoc od svých blízkých očekává, či si ji i nárokují, protože zjistí, že se bez pomoci druhých neobejdou, začnou přijímat realitu.⁶¹ *Rodina musí chtít, umět, moci.*⁶² Lidé mají povětšinou zájem postarat se o své rodiče, ale zároveň očekávají od státu pomoc v případech, kdy nemohou potřebnou péči zajistit. Chtějí mít možnost umístit seniora do pobytového zařízení sociálních služeb.⁶³ *Každý člověk má právo na důstojné stáří a na přiměřenou péči.*⁶⁴

Terénní a ambulantní sociální služby umožňují seniorům zůstat v jejich domácím prostředí v nepříznivé životní situaci.

⁵⁹ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 39-44.

⁶⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 418.

⁶¹ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. s. 240.

⁶² HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek sociální gerontologie*. Vyd. 1. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2002. s. 43.

⁶³ MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních [sic] zařízeních*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. s. 30.

⁶⁴ HERMANOVÁ, Marie et al. *Aktuální kapitoly z péče o seniory*. Vyd. 1. Brno: T.I.G.E.R., 200., s. 33.

Dle ustanovení § 7 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů je sociální službou příspěvek na péči. Ten se vyplácí osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Jeho výše závisí na stupni závislosti na druhém člověku. O něm budeme v následující části mluvit podrobněji.

Všechny tyto služby jsou založeny na smluvním principu. Pokud mají poskytovatelé služeb dostatečnou kapacitu, mají povinnost s klientem smlouvu na jimi poskytovanou službu uzavřít.⁶⁵

2.1 Sociální služby pro seniory

V této kapitole si podrobněji rozebereme sociální služby pro seniory, ať už pobytové, ambulantní nebo terénní. Vymezíme jejich činnosti a možnosti jejich konkrétních služeb pro lepší přehlednost v tabulce číslo 2 Konkrétní sociální služby pro seniory.

Tabulka 2 Konkrétní sociální služby pro seniory⁶⁶

Název služby	Druh služby	Financování	Náplň služby
Domovy pro seniory - senioři potřebují pomoc jiné osoby	pobytová	úhrada klientem	pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc a poskytnutí podmínek u osobní hygieny, poskytnutí stravy, ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, aktivizační činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů
Centra denních služeb – ve specializovaných zařízeních s cílem posílit samostatnost a soběstačnost osob nacházející se v nepříznivé so-	ambulantní	úhrada klientem	pomoc při osobní hygieně, poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytování stravy nebo pomoc při zajišťování stravy, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zajištění kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů

⁶⁵ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 45-46

⁶⁶ Zákon č. 108/2006 o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

ciální situaci vedoucí k sociálnímu vyloučení			
Odlehčovací služba - určena pro osobu blízkou a jejím cílem je poskytnutí nezbytného odpočinku pro pečující osobu	ambulantní a pobytová	úhrada klientem	pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů
Průvodcovská, předčitatelská a tlumočnická služba – poskytuje se při snížené schopnosti v oblasti orientace nebo komunikace	terénní	není hrazená	pomoc při vyřízení osobních záležitosti, kontakt se společenským prostředím, pomoc při prosazování práv a zájmů
Pečovatelská služba - poskytována v jejich přirozeném prostředí, ale i ve specializovaných zařízeních	terénní	úhrada klientem	pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc nebo poskytnutí podmínek u osobní hygieny, poskytnutí nebo pomoc u zajištění stravy, pomoc při zajišťování chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů
Osobní asistence - poskytována v přirozeném prostředí osobám	terénní	úhrada klientem	pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu, pomoc při osobní hygieně, pomoc při zajištění chodu domácnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů
Sociálně zdravotní služby – poskytují se v pobytových zařízeních sociálních služeb nebo v pobytových zdravotnických zařízeních	pobytová	úhrada klientem	určeny pro osoby, u kterých už není potřeba akutní zdravotní lůžková péče, ale zároveň jsou natolik nesoběstační, že potřebuje při každodenních úkonech pomoc druhé osoby. Jsou objektivní důvody k tomu, proč péče nemůže být zajištěna v domácím prostředí.

2.2 Příspěvek na péči

Příspěvek na péči se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Osoba si není schopna sama zvládnout základní

životní potřeby a to v rozsahu, který je stanoven stupněm závislosti podle zákona o sociálních službách. Z tohoto příspěvku si pak osoba hradí pomoc. Tu jí může poskytovat osoba blízká, asistent sociální péče, registrovaný poskytovatel sociálních služeb, dětský domov nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu. Stupeň závislosti se hodnotí podle základních životních potřeb, posuzuje se mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity a péče o domácnost. Tímto příspěvkem se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci podle tohoto zákona při zvládnutí základních životních potřeb osob. Náklady na příspěvek se hradí ze státního rozpočtu a vyplácí ho krajské pobočky Úřadu práce ČR.

Výše příspěvku na péči pro osoby starší 18 let činí za kalendářní měsíc

- 800 Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost);
- 4 000 Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost);
- 8 000 Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost);
- 12 000 Kč, jde-li o stupeň IV (úplná závislost).⁶⁷

2.3 Dům s pečovatelskou službou

Dům s pečovatelskou službou není zařízením sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, ale jedná se o byty ve vlastnictví obce, o nichž také sama obec rozhoduje. To znamená, že přiděluje tyto byty na základě předem stanovených kritérií jednotlivým žadatelům o tento druh bydlení, s nimiž pak uzavírá běžnou nájemní smlouvu. Pro uzavírání smluv k bytům v domech s pečovatelskou službou nejsou stanovena žádná speciální pravidla. Uzavírání nájemních smluv k bytům jako takovým se řídí obecnou úpravou nájmu bytu podle občanského zákoníku. Byty v domech s pečovatelskou službou, jsou byty v domech zvláštního určení podle ustanovení § 23 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Předpokládá se, že obyvatelům těchto bytů zvláštního určení bude poskytována sociální služba podle § 40

⁶⁷ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. s. 40-43.

zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, tedy pečovatelská služba. Tato sociální služba je obyvatelům domu s pečovatelskou službou poskytována na základě smlouvy uzavřené mezi konkrétním uživatelem a poskytovatelem sociální služby. Je třeba ale upozornit, že občanský zákoník podmiňování uzavření nájemní smlouvy v domech s byty zvláštního určení, například čerpáním sociální služby, ani nevyklučuje. Přitom je důležité mít na vědomí, že pokud by taková podmínka v nájemní smlouvě byla a nájemce ji nedodržel, nebude možné z tohoto důvodu nájem bytu vypovědět pro hrubé porušení povinností vyplývajících z nájmu, neboť by se o takovou situaci ve smyslu příslušných ustanovení občanského zákoníku nejednalo.

V případě zájmu o poskytování z nabízených sociálních služeb podle zákona o sociálních službách je možné se obrátit, buď přímo na konkrétního poskytovatele dané sociální služby, nebo na místně příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, kterému zákon o sociálních službách v § 92 ukládá mimo jiné také povinnost zajistit poskytnutí sociální služby nebo jiné formy pomoci v nezbytném rozsahu těm, kterým není poskytována sociální služba, a kteří současně jsou v takové situaci, kdy neposkytnutí okamžité pomoci by ohrozilo jejich život nebo zdraví. Pokud kompetentní odborníci posoudí, že Vaše situace odpovídá těmto podmínkám, musí obecní úřad obce s rozšířenou působností tuto svou zákonnou povinnost naplnit.⁶⁸

⁶⁸ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky [online]. MPSV, 2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/13368#d1>.

3 TÍŽIVÁ ŽIVOTNÍ SITUACE

U seniorů mohou změněné schopnosti uspokojování potřeb každodenního života vést ke vzniku různých nerovnováh v jeho životě. To může mít za následek vyústění, že se senior do určité míry stane závislým na pomoci jiné osobě. V této kapitole bude popsán pojem životní situace, její nerovnováhy a intervence v ní.

3.1 Životní situace

Individuální konfigurace bariér a předpokladů, jak klient sociálně funguje, vyjadřuje jeho životní situaci. Životní situací je myšlen vztah mezi člověkem a jeho prostředím. V životní situaci můžeme najít stránku dynamickou, což je sociální fungování a stránku statickou, kdy jejím obsahem jsou prvky a systémy, které utvářejí konkrétní situaci:

- věk, pohlaví, stav, složení domácnosti;
- rodinné vztahy a struktura, jakou jsou biologické děti, nevlastní děti, rodiče, atd.
- zaměstnanost, postavení v zaměstnání a jeho charakter;
- zájmy a sociální aktivity;
- členství ve formálních skupinách, jako je církev, odborový svaz, atd.;
- zdroje podpory a napětí v sociálních interakcích, vztahy mezi lidmi, komunikačními systémy;
- využívání formálních zdrojů, jako je sociální zabezpečení, lékařská péče, atd.;
- neformální zdroje, jako je širší rodina, příbuzní, přátelé, sousedi, svépomocné skupiny.⁶⁹

Životní situace je spojována s přítomností nějaké obtíže, u které je následně potřeba intervence. Obtížná sociální situace je nepříznivý stav, souhrn nepříznivých podmínek a okolností, která se vztahuje k určité osobě nebo skupině.⁷⁰ Nepříznivá situace je situace, kdy senior prožívá určité tlaky svého sociálního prostředí, se kterými se musí nějakým způsobem vypořádat a zvládnout ji. Životní situace je výsledkem interakce mezi člověkem

⁶⁹ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. 1. knižní vyd. Brno: Marek Zeman, 2001. s. 12-14.

⁷⁰ Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. s. 133.

a prostředím. Pozornost sociálních pracovníků se upírá na tyto životní úkoly nebo problémy.⁷¹ Nepříznivá sociální situace vzniká jako důsledek, kdy dojde k oslabení nebo ztráty schopnosti a to z důvodu věku nebo nepříznivého zdravotního stavu. Následně je k seniorovi směřována konkrétní forma pomoci, která je spojována s podporou sociálního začlenění a ochranou před sociálním vyloučením. Sociálním vyloučením je myšlena nedostatečná účast jednotlivce, skupiny nebo místního společenství na životě celé společnosti.⁷²

V osobním životě se mohou u seniorů vyskytnout problémy, jako je snížení nebo úplná ztráta soběstačnosti. *Soběstačností vyjadřuje samostatnost nebo závislost nemocného při vykonávání denních aktivit, popřípadě nutnou podporu.*⁷³ Dále může mít problémy ve zhoršujícím zdravotním stavu, což pak následně souvisí s jeho soběstačností. Záleží, jak si zorganizoval a zrealizovat životní program po odchodu do starobního důchodu. U seniorů se mohou vyskytnout problémy ve smyslu bydlení, zda má adekvátně zabezpečeno jeho bydlení. Pro seniora může být také složité udržovat správnou výživu a životosprávu, všestrannou aktivitu a jak využívat volný čas. Nejdůležitějším problémem jsou psychologické problémy vznikající, když se senior dostane do tíživé životní situace a je nutné ji zvládnout. Seniora může dále trápit určitá sociální izolace a v neposlední řadě může být obětí domácího násilí.⁷⁴

3.2 Nerovnováhy v životní situaci seniora

Ve chvíli, kdy není rodina schopna postarat se o seniora v jeho domácím prostředí nebo mu zajistit jinou potřebnou péči s pomocí jiných typů služeb, je potřeba, aby byl senior umístěn do pobytového zařízení. Také se může stát, že v prostředí, kde senior žije, není dostatečná nabídka dostupných terénních nebo ambulantních služeb, s jejichž využitím by mohl senior zůstat delší dobu ve svém přirozeném prostředí.⁷⁵

⁷¹Srov. MUSIL, Libor. *"Ráda bych Vám pomohla, ale-": dilemata práce s klienty v organizaci*. Vyd. 1. Brno: Marek Zeman, 2004. s. 182.

⁷² Srov. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. s. 217.

⁷³ TRACHTOVÁ, Eva a kol. *Potřeby nemocného v ošetrovatelském procesu*. Vyd. 2., nezměn. V Brně: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2001. s. 20.

⁷⁴ ZAVÁZALOVÁ, H. a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. Praha: Karolinum, 2001, s. 20-26.

⁷⁵ VIDOVIČOVÁ, Lucie a LORMAN, Jan. *Život v domovech pro seniory 2007: problémy týrání, zneužívání a zanedbávání péče v domovech pro seniory: zpráva z výzkumu*. [Praha: Úřad vlády ČR, 2008]. 24, 24 s. ISBN 978-80-87041-62-8.

Sociální práce je potřebná většinou až v případech, které jsou způsobené sociálními či zdravotními faktory.⁷⁶ Především jde o zhoršený zdravotní stav, se kterým souvisí snížená soběstačnost. V případě, že je senior umístěn v pobytovém zařízení, může u něho dojít k nerovnováze v jeho životní situaci. To souvisí s jeho adaptací na prostředí, protože senior většinou více lpí na svém známém prostředí. Změnami prostředí je senior spíše ohrožen, než naplněn nadějemi. Tím, že se senior nastěhuje do pobytového zařízení, může pociťovat ztrátu autonomie a soběstačnosti. Může si toto nové místo spojit s očekávanou smrtí, což se může projevat v jeho chování a prožívání. Mohou se u něho dostavit úzkostné reakce, útlum chování, spavost, nechutenství, zhoršení zdravotních potíží, apod.⁷⁷

Dalším problémem ze strany prostředí může být v případě, kdy senior nemá zajištěno vlastní bydlení. Jeho bytové podmínky nevyhovují a senior nemá jinou variantu řešení této své situace. Dalo by se říci, že senior nemá jinou možnost, než odejít do pobytové sociální služby. Někteří senioři mohou chtít odejít do pobytového zařízení dříve, protože mají strach, že v době, kdy nebudou moci vlastními silami zvládnout běžné činnosti života, nebude v pobytovém zařízení volné místo.

Narušovat prostředí seniora mohou také rodinní příslušníci svým nevhodným chováním, dostatečně nepodporují svého blízkého, ten pak není schopen setrvat sám ve svém přirozeném prostředí. Problémy v bydlení mohou u seniora nastat také v souvislosti s jinými osobami, jako je například vlastník bytu či nemovitosti.

V tomto ohledu může mít senior problémy s mírou sociálních kontaktů a to jak s rodinou, vrstevníky a blízkými osobami. Senior může být v situaci, že nemá osobu, která by se o něho mohla postarat v jeho přirozeném prostředí. Senior může být osamělý, sociálně izolovaný, mít potřebu sociálního kontaktu s vrstevníky. Tohle vše jsou důvody, proč by mohl senior sám ze své vůle chtít odejít do pobytového zařízení sociálních služeb. Samozřejmě jsou i situace, kdy se o seniora rodina, blízké osoby zajímají, ale starý člověk přesto učiní rozhodnutí odejít do pobytového zařízení sociálních služeb.

⁷⁶ Srov. MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. s. 163.

⁷⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 417-419.

Pokud musí odejít do pobytového zařízení sociálních služeb jeden z manželů, chce druhý partner odejít s ním, i přesto že by raději setrval ve svém domácím prostředí.⁷⁸

3.3 Intervence v tíživé životní situaci

Intervencí do tíživé životní situace seniora je myšleno zasahování do vztahu člověka a jeho prostředí. Čtyři typy intervence do životní situace jsou přizpůsobit seniorovo prostředí, přizpůsobit požadavky prostředí, přizpůsobit podporu nároků prostředí a přizpůsobit podporu potřebám seniora.⁷⁹ Podporou a pomocí se usiluje o žádoucí změnu, aby byla znovu nastolena rovnováha mezi člověkem a prostředím. Volba intervenčního nástroje by měla být řízena potřebami člověka, aby bylo dosaženo jeho dobro.⁸⁰ U seniorů je důležitá podpora zachování stávající soběstačnosti. Umožnit mu být schopen vést samostatný život, snižovat sociální a zdravotní rizika, které souvisejí s jeho způsobem života. Důležité je rozlišovat, kdy se jedná o podporu člověka a kdy jde o jeho péči. Fyzická nesoběstačnost neznamená vždy psychickou nesoběstačnost. Teprve tehdy, když nestačí podpora seniora, je potřeba přejít k péči. Trendem je, aby senioři zůstali co nejdéle ve svém přirozeném prostředí a vedli samostatný život bez sociálních a zdravotních rizik. Jedním z intervenčních nástrojů jsou poskytované sociální služby zvolené podle cíle, které chceme změnit.⁸¹ Sociální pracovník se zabývá v rámci životní situace také potřebami seniora. Podle Maslowovy struktury potřeb rozlišujeme u seniora potřebu fyziologickou, bezpečí, sociální, autonomie, seberealizace a sebenaplnění.⁸²

Sociální pracovník by se měl seznámit s uvedenými systémy a potřebami, aby mohl pohlížet na seniora jako na komplex různorodých okolností. Na základě reflektování životní situace

⁷⁸ Srov. VESELÁ, Jitka. *Sociální služby poskytované seniorům v domácnosti*. [Praha]: VÚPSV, 2003. s. 35.

⁷⁹ Srov. MUSIL, Libor. *"Ráda bych Vám pomohla, ale-": dilemata práce s klienty v organizaci*. Vyd. 1. Brno: Marek Zeman, 2004. s. 172-174.

⁸⁰ Srov. RHEINWALDOVÁ, Eva. *Novodobá péče o seniory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. s. 10.

⁸¹ Srov. MUSIL, Libor. *"Ráda bych Vám pomohla, ale-": dilemata práce s klienty v organizaci*. Vyd. 1. Brno: Marek Zeman, 2004. s. 181-185.

⁸² Srov. PICHAUD, Clément a THAREAU, Isabelle. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. Překlad Abigail Kozlíková. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998.

seniora může pak sociální pracovník dobře zvolit cíle a metody intervence, na základě kterých se může změnit životní situace seniora, posílit se jeho schopnost zvládat požadavky prostředí a také přispět k obnovení nebo udržení jeho sociálního fungování.⁸³

⁸³ Srov. MUSIL, Libor. *"Ráda bych Vám pomohla, ale-": dilemata práce s klienty v organizaci*. Vyd. 1. Brno: Marek Zeman, 2004. s. 164-181.

4 SPECIFIKA SOCIÁLNÍ PRÁCE SE SENIORY

V této kapitole budeme hovořit specifikách sociální práce se seniorem a především o metodě sociální práce s jednotlivcem, kterou sociální práce se seniorem jistě je. Metodu s jednotlivcem si vymežíme a popíšeme jednotlivé fáze postupu sociálního pracovníka se seniorem.

Sociální práce je *společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů*, kterým je i stáří.⁸⁴ Cílem sociální práce je *podpora sociálního fungování seniora v situaci, kdy je taková potřeba vnímána a vyjádřena. A sociální práce se profesionálně zabývá lidskými vztahy v souvislosti s výkonem sociálních rolí*.⁸⁵

Jedinečnost a komplexnost v sociální práci jsou kvůli specifickému přístupu ke všem skupinám klientů. Sociální práce řeší sociální situaci z více hledisek, a to z ekonomického, psychologického, zdravotního, právního, sociologického a pedagogického hlediska.⁸⁶

U seniorů se potřeba sociální práce vyskytuje v situacích způsobených sociální či zdravotními faktory spojené s poklesem jejich funkčních schopností a soběstačností. Sociální práce se seniory je uplatňována včasnou preventivní pomocí. Seniorovi se poskytne potřebná sociální služba.⁸⁷

Sociální práce musí směřovat na nejvíce ohrožené seniory. Na seniory osaměle žijící, velmi staré, propuštěné z nemocnice, dlouhodobě nemocné léčené doma, křehké a zmatené, trpící demencí či depresí, přijaté do institucí a žijící v nich. Na ty seniory, kteří žijí v chudých čtvrtích, ve studených nebo jinak nevyhovujících bytech, sociálně a geograficky izolované, vystavené špatnému zacházení, ponižované a segregované.

Sociální pracovníci by měli úzce spolupracovat s týmem zdravotníků. Sociální pracovník by měl seniorovi pomáhat, aby se adaptoval na změnu, případně se integroval do nové sociální sítě. Je třeba, aby byla sociální práce prováděna kvalitně i v případě, že senior má závažný

⁸⁴ MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 213.

⁸⁵ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. 1. knižní vyd. Brno: Marek Zeman, 2001. s. 7.

⁸⁶ Srov. MAHROVÁ, Gabriela a kol. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. S. 25-27.

⁸⁷ Srov. MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. s. 164.

problém s komunikací kvůli zdravotnímu postižení, jako je demence nebo jiné duševní onemocnění. Důležitým hlediskem je, aby práce se seniorem byla založena na vztahu a důvěře. Je potřeba vytvořit pocit bezpečí a jistoty, protože jsou nejzákladnější potřebou seniorů. Sociální práce se seniorem zahrnuje práci s jeho rodinou a také pomoc pečujícím rodinným příslušníkům.⁸⁸

4.1 Individuální sociální práce

Sociální práce se seniory řadíme do metody sociální práce, kterou řadíme pod individuální sociální práci. Za metody sociální práce jsou označovány *specifické postupy sociálních pracovníků definované cílem nebo cílovou skupinou*.⁸⁹ Metoda sociální práce dává odpověď na otázku, jak postupovat v konkrétní práci s klientem.

Metody sociální práce jsou postupy, které jsou vázané na cíl nebo cílový subjekt. Cílem může být úřední úkon, poskytnutí materiální pomoci, poskytnutí poradenství, vytvoření plánu postupu, poskytnutí komplexní pomoci, výzkum, formulace politiky, aj. Cílovým subjektem může pak být práce s jednotlivcem, skupinou, rodinou, komunitou. Dále můžou být metody sociální práce vázané na aktuální situaci klienta, na relevantní vztahový kontext nebo na systémové vazby. Příkladem aktuální situace je sociální znevýhodnění na začátku života, předvídatelné a nepředvídatelné sociální události. Relevantním vztahovým kontextem je vrstevnická skupina, rodina, organizace a systémovými vazby je myšlena regionální, národní či nadnárodní sociální politika.⁹⁰

Za základní východisko práce s jednotlivcem je považován pohled na člověka v situaci. Je zaměřena na jednotlivce, situaci a interakci mezi nimi. Cílem sociální práce je řešit souběžně

⁸⁸ Srov. MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. s. 163-165.

⁸⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. s. 107.

⁹⁰ Srov. MAHROVÁ, Gabriela a kol. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 18.

seniorův problém v jeho prostředí. Zároveň posilovat seniorovu vnitřní rovnováhu intrapsy-
chických sil. Hlavní procesy intervence je modifikace prostředí, psychologická podpora, po-
silování schopností seniora, aby jasně vnímal externí a intrapersonální realitu.⁹¹

Důležité v metodě práce se seniorem je důraz na dobrý vztah sociálního pracovníka a seni-
ora. Sociální pracovník může podporovat dobrý vztah tím, že bude seniora akceptovat, což
znamená chápat ho, jednat s ním jako s takovým, jaký ve skutečnosti je a dodržovat smysl
pro seniorovu vnitřní hodnotu a osobní cenu. Tím vším vytváří podmínky pro to, aby senior
vyjádřil své pocity, přiměřeně a vhodným způsobem na ně reagoval, zachovával důvěrnost
vztahu, respektoval seniorovo právo na sebeurčení, nehodnotil ho a respektoval seniorovu
jedinečnost.⁹²

Při posouzení životní situace seniora by měl sociální pracovník během přípravy vytvářet
plán posouzení. V plánu jsou obsaženy cíle posouzení, témata a otázky, zvážení a především
to, kdo bude participovat a jaké budou techniky posouzení.⁹³

Sociální pracovník definuje v úvahách o cíli, co by mělo být posouzením odhaleno nebo ur-
čeno a tím se určí předmět posouzení. Sociální pracovník může využít systematizovaného
rozhovoru nebo si může sestavit vlastní rozhovor se seniorem. Otázky pro seniora jsou vhod-
nější, když jsou otevřené, aby u nich byl prostor pro vyjádření a usměrňování rozhovoru
námetu, kterého se rozhovor týká. Standardní soubory otázek by sociální pracovník neměl
využívat u všech seniorů, s ohledem na skutečnost, že každá životní situace seniora je jedi-
nečná.⁹⁴

V rámci přípravy zvažuje sociální pracovník zdroje informací. Jsou pro něho podstatné zá-
znamy z dřívějších kontaktů, informací od příbuzných, známých, sousedů a v neposlední

⁹¹ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 88.

⁹² Srov. ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 2., v Sociologickém nakl. vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 45-47.

⁹³ Srov. MAHROVÁ, Gabriela a kol. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. s. 19-21.

⁹⁴ Srov. ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 2., v Sociologickém nakl. vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 15.

řadě od jiných profesionálů. V poslední fázi zvažuje sociální pracovník, jaké použije nejvhodnější techniky posouzení. Aby sociální pracovník dobře posoudil životní situaci seniora, může použít rozhovor, dotazník, analýzu dokumentů a pozorování.⁹⁵

K vytvoření vztahu mezi sociálním pracovníkem a seniorem je důležitý rozhovor. Ten podporuje mezi nimi dobrou spolupráci a vede seniora k potřebné změně. Sociálnímu pracovníkovi napomáhá získat informace. Sociální pracovník by měl navodit vhodné podmínky při rozhovoru, především dostatek času pro seniora, nerušené místo rozhovoru a naladit se na seniora. Dále by měl komunikaci přizpůsobit věku a podmínkám, poskytnout přiměřený prostor pro vyjasnění a vyjádření názorů a cílů seniora. Měl by respektovat hodnoty a cíle seniora, získat a poskytovat seniorovi přiměřenou zpětnou vazbu.⁹⁶ Rozhovor by měl vést sociálního pracovníka k tomu, aby získal informace, informoval seniora a motivoval seniora.⁹⁷

Sociální pracovník získává další informace například z analýzy dokumentů, se kterými pracuje běžně. Jde o dokumenty, které získá od jiných sociálních pracovníků, dalších profesionálů, jako jsou lékaři, psychologové, právníci, apod.

Sociální pracovník při práci se seniorem využívá i techniku pozorování. Pozorování je umělé, které probíhá v kanceláři nebo přirozené probíhající v jeho přirozeném prostředí. Nejobjektivnější představu o situaci seniora může sociálnímu pracovníkovi poskytnout právě pozorování v přirozeném prostředí seniora.⁹⁸

V předešlé fázi byl promyšlen plán, k jehož realizaci dochází v této fázi. Sociální pracovník by měl ke klientovi přistupovat jako k rovnocennému partnerovi, být k němu otevřený, zajímat se o jeho zkušenosti, názory, postoje a emoce. Sociální pracovník by měl dát seniorovi prostor vyjádřit se.

⁹⁵ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 90-92.

⁹⁶ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 85-92.

⁹⁷ CHARVÁTOVÁ, Dagmar. *Metódy sociálnej práce pre 1. ročník študijného odboru sociálno-právna činnosť*. 1. vyd. Bratislava: Slov. pedagog. nakl., 1990. 167 s.

⁹⁸ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 95-97.

Na první setkání je potřeba, aby měl senior jasno o povaze pomoci, kterou mu chce poskytnout. Senior by měl poznat, co od zařízení očekává a zda nebude vhodné seniora odkázat na jiné zařízení.⁹⁹

V případě potřeby se sociální pracovník musí setkat s dalšími osobami, od kterých může získat další informace o seniorovi, hlavně rodina, přátelé, sousedi, apod., na což ale potřebuje souhlas seniora.

Po získání veškerých potřebných informací o seniorovi je sociální pracovník prosévá a analyzuje, tak aby získal obraz jeho životní situace, na základě čehož pak určí vhodnou intervenci.

4.2 Vlastní provedení intervence

V této fázi se provádí činnosti opírající se o posouzení. Další kroky budou popsány níže.

Sociální pracovník na základě posouzení jeho životní situace společně se seniorem domlouvají, čeho má být v rámci jejich spolupráce dosaženo, jaký bude cíl, který se odvíjí od seniorských potřeb a přání reagujících na dostupnost služeb.

Zvolený cíl intervence by měl směřovat ke změně životní situace seniora. Měl by posílit schopnost zvládat požadavky prostředí a přispět k obnovení nebo udržení dosavadního sociálního fungování. Klient si formuluje cíl samostatně. Ten by měl být konkrétní, měřitelný pro ověření jeho dosažení. Jeho dosažení musí být realistické. Je dobré, když je cíl časově ohraničený.

Pokud si senior formuluje cíle postupně, umožňuje mu to uvědomovat si a sledovat částečná zlepšení své situace nebo v horším případě zhoršení, když senior neplní doporučené a dohodnuté postupy.¹⁰⁰

Intervence má samostatné nebo kombinované účely. K těm například patří *úprava meziosobních vztahů, osvojení si nových návyků a způsobu jednání, mobilizace nebo zprostředkování potřebných finančních a jiných zdrojů, zvládnutí krizové situace, získání nebo zorganizování*

⁹⁹ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. s. 35-39.

¹⁰⁰ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 90-192.

*účinné podpory jiných osob nebo terapeutický zákrok.*¹⁰¹ Do intervence patří rozhovory, uklidňování hladiny emocí a zásadní vztah pro léčebný prostředek.

Sociální pracovník si se seniorem zvolí druh intervence, přičemž by sociální pracovník měl brát v úvahu reálné možnosti, ambice seniora a možnosti organizace. Výsledkem je potom plán intervence obsahující, kdo co udělá, za jakých podmínek a do kdy.¹⁰² Plán by měl vycházet z potřeb seniora, tak aby ho napojoval na adekvátní zdroje. Na konec by měl být plán zhodnocen.

Na základě získaných informací v procesu posouzení zvažuje sociální pracovník, jaké zdroje využije k dosažení stanoveného cíle. Vychází se z principu sociálního začleňování. Do sociálních zdrojů patří rodina, přátelé, známí, dobrovolníci, svépomocné skupiny. Do komunitních zdrojů zařazujeme instituce poskytující služby veřejnosti, zájmové spolky, kulturní akce, zdravotnická zařízení.

Sociální pracovník pomáhá seniorovi při sestavování plánu, aby se orientoval v situaci. Pomáhá mu nacházet a formulovat jeho potřeby, požadavky a cíle. Pomáhá mu rozeznat rizikové faktory a překážky, navrhnout možná řešení, pomáhat seniorovi rozeznat a vyjádřit jeho přednosti, schopnosti a silné stránky. Sociální pracovník vede seniora, aby porozuměl důsledkům různých rozhodnutí, podporoval účast seniora na rozhodování.

Do realizace plánu se zapojuje více aktérů a to hlavně specialistů. Je potřeba týmová spolupráce a osoba, která bude týmovou spoluprací koordinovat.¹⁰³

Sociální pracovník by měl v průběhu realizace plánu řešit potřeby seniora, zajímat se o změny v jeho životní situaci a popřípadě plán měnit a přehodnocovat společně s ním.

Když se zrealizuje plán, dojde k hodnocení jeho výsledků. Hodnocení je prováděno na základě kritérií stanovených v plánu intervence. Kritéria jsou ukazateli dosažení stanoveného cíle. V této fázi se zjišťuje, zda se dosáhlo cíle, jestli byl splněn v časovém limitu, spokojenost s výsledkem, jestli byla použita vhodná služba. Dále se řeší, jestli existuje ještě něco,

¹⁰¹ ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. s. 59.

¹⁰² Srov. ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. s. 35-39.

¹⁰³ Srov. ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 2., v Sociologickém nakl. vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. s. 25.

co by se dalo pro seniora udělat a popřípadě se vypracuje nový plán. Sociální pracovník hodnotí spolupráci seniora, podporuje seniora a vyzdvihuje jeho klady.¹⁰⁴

V předchozích kapitolách jsme uvedli pojem stáří, jeho problémy a změny, které se ve stáří vyskytují. Dále jsme se zaměřili na možnosti pomoci seniorovi, ať už to byla ambulantní, pobytová nebo terénní služba a zároveň v další kapitole popsali tíživé životní situace, ve kterých se může senior ocitnout a jejich následná intervence v nich. V poslední kapitole teoretické části jsme si vymezili sociální práci se seniorem a sociální práci s jednotlivcem, která jistě s tématem diplomové práce souvisí.

¹⁰⁴ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 90-100.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

V teoretické části jsme se zabývali osobností seniora, průběhem stáří a stárnutí, změnami ve stáří, životními situacemi, službami, kterých může senior využít a v neposlední řadě sociální práci se seniorem. Tento výčet témat je teoretickým základem pro praktickou část diplomové práce.

Praktická část práce je zaměřena na sociální práci se seniory v praxi. Zde budeme prezentovat zjištěná fakta o skutečnostech práce sociálních pracovníků, které budou dány do souvislosti s výzkumnou otázkou.

5.1 Výzkumný problém

Před realizací výzkumu je potřeba si stanovit výzkumný problém, což samozřejmě předpokládá jistý vhled do zkoumané problematiky.

Dle Slovníku pedagogické metodologie je výzkumný problém *jasný a jednoznačný výrok, na kterou výzkumník hledá odpověď*.¹⁰⁵

Výzkumným problémem této diplomové práce je zjistit od sociálních pracovníků, kteří pracují se seniory, jejich postupy práce a intervence u seniorů v jejich tíživých životních situacích.

5.2 Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem našeho výzkumu je komplexní objasnění postupu sociálních pracovníků, které použijí u seniorů v jejich tíživých životních situacích.

Výzkumné otázky tvoří základní kostru samotného výzkumu. Výzkumná otázka vychází ze stanoveného cíle. Dělí výzkumnou otázku, která je hlavní, na dílčí jednotlivé výzkumné otázky.¹⁰⁶

Hlavní výzkumnou otázkou je: Jaký je postup sociálních pracovníků se seniory, kteří se v průběhu období stáří dostanou do tíživých životních situací a nedokáží si v nich samostatně nebo se svojí rodinou pomoci?

¹⁰⁵ MAŇÁK, Josef, ed., ŠVEC, Štefan, ed. a ŠVEC, Vlastimil, ed. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. s. 117.

¹⁰⁶ Srov. MAŇÁK, Josef, ed., ŠVEC, Štefan, ed. a ŠVEC, Vlastimil, ed. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. s. 12.

Dílní výzkumné otázky:

1. Jaké jsou nejčastější tíživé životní situace seniora v různých oblastech života, ve kterých se může v průběhu stáří ocitnout?
2. Jaké činnosti provede sociální pracovník u seniorů, kteří se ocitnou v tíživé životní situaci týkající se jejich finanční stránky?
3. Jaká je pomoc od sociálních pracovníků u seniorů, o které nejeví zájem blízká rodina či žádnou nemají?
4. Jaká je práce sociálních pracovníků u seniora v případě, kdy má senior sníženou míru soběstačnosti z důvodu věku či zdravotního stavu?
5. Jaká je práce sociálních pracovníků u seniora v tíživé životní situaci týkající se jeho bytových podmínek?
6. Jaká je práce sociálních pracovníků u seniora, který má problémy se sousedy nebo problémy mezi sousedy vyvolává svým chováním?

5.3 Metodologie a technika sběru dat

S ohledem na téma a položený výzkumný problém je zvolena kvalitativní výzkumná strategie. Jsme si vědomi, že tento typ výzkumu je zaměřen daleko více do hloubky zkoumaných jevů, než je tomu u kvantitativního výzkumu. Tyto zkoumané jevy se snaží kvalitativní výzkum zakomponovat do širšího kontextu. Výzkumník je proto zapojen do neformální interakce ke zjišťovaným jevům.¹⁰⁷

Cíl v kvalitativním výzkumu je získat komplexní obraz jevů, který je založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi výzkumníkem a dotazovaným. Tento obraz jevů je důležité získat v autentickém prostředí. Záměrem je zjistit a prezentovat pomocí rozhovoru, jak lidé chápou a prožívají sociální realitu.¹⁰⁸

Výzkumnou technikou byly zvoleny rozhovory. Polo-strukturovaným rozhovorem byla provedena hloubková analýza postupu sociálních pracovníků u seniorů v jednotlivých tíživých

¹⁰⁷ Srov. MAŇÁK, Josef, ed. a ŠVEC, Vlastimil, ed. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. s. 22.

¹⁰⁸ Srov. ŠVARÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. s. 377.

situacích. Díky provedeným rozhovorům jsme schopni zachytit odpovědi a slova v jejich přirozené podobě.

Technika rozhovorů je označována za starou, ale často užívanou metodu, jak je uvedeno ve slovníku pedagogické metodologie. Technika rozhovorů je zaměřena na získání podrobných informací v postojích, znalostech, zkušenostech a názorech dotazovaných respondentů. U techniky rozhovorů je důležitá volba vhodně strukturovaných a zvolených ústních otázek, které se týkají řešeného problému.¹⁰⁹

5.4 Výzkumný soubor

Jako výzkumný soubor jsou sociální pracovníci z oddělení sociální práce. Oddělení sociální práce vzniklo v lednu 2012 po proběhlé sociální reformě, kdy vyplácení veškerých sociálních dávek patřící do kompetence obecních úřadů s přenesenou působností přešlo na Kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR. Ohledně seniorů se to týkalo především sociální dávky příspěvek na péči, sociálních dávek pro osoby se zdravotním postižením a vydávání průkazů pro zdravotně postižené občany. Aby se na obcích zachovala sociální práce, vznikl právě toto oddělení sociální práce, do kterého spadá výše zmíněná sociální práce. Oddělení sociální práce působí od ledna roku 2012, proto jsem si pro svůj výzkum zvolila sociální pracovníky věnující se seniorům. Oddělení sociální práce působí od ledna roku 2012, pro náš výzkum byli vybráni sociální pracovníci pracujícími se seniory.

5.5 Způsob zpracování dat

Pro zjištění postupů sociálních pracovníků u seniorů v jejich tíživých situacích byla zvolena analýza rozhovorů pomocí otevřeného kódování.

U rozboru dat se kóduje a vytváří kategorie. Jde o proces, ve kterém se strukturují a komprimují tyto data. Výzkumnému materiálu se přiřazují kódy, které mají podobu symbolů, na jejichž základě se data třídí a typizují.¹¹⁰

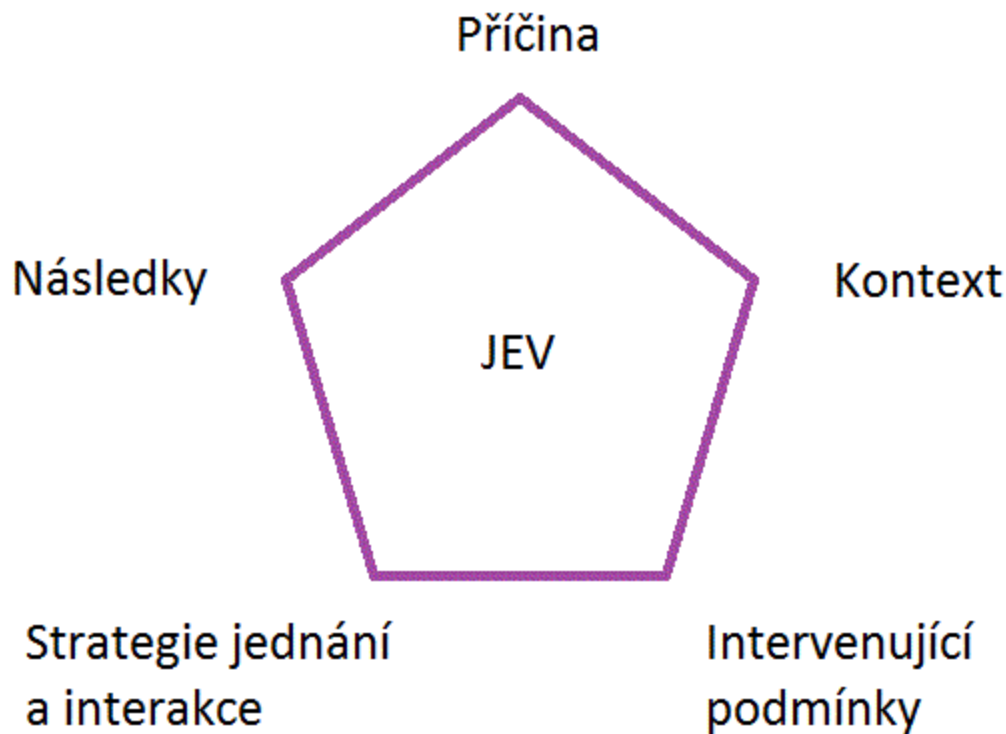
¹⁰⁹ Srov. MAŇÁK, Josef, ed., ŠVEC, Štefan, ed. a ŠVEC, Vlastimil, ed. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. s. 49.

¹¹⁰ Srov. MAŇÁK, Josef, ed., ŠVEC, Štefan, ed. a ŠVEC, Vlastimil, ed. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. s. 52.

Strauss a Corbinová chápou kódování jako *část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů.*¹¹¹

Ve výzkumu se vycházelo z paradigmatického modelu Strausse a Corbinové.

Obrázek 1 Paradigmatický model Strausse a Corbinové

Příčinou jsou vyjádřeny podmínky nebo události, na základě kterých vzniká jev. Jev je ústřední myšlenkou, ke které jsou ostatní interakce v jistém vztahu. Kontextem jsou pak hlavní vlastnosti jevu. Intervenující podmínky náleží jevu a mají souvislost s jednáním. Strategií jednání a interakcí je myšleno jako komplex strategií pro zvládnání a reagování na daný jev. Následky jsou označovány důsledky daného jednání a interakcí.

¹¹¹ STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky zakotvené teorie. Brno: Albert. 1999. s. 43.

Jednotlivé složky se na sebe vzájemně vztahují a propojují. Obsah kategorií se analyzuje a vyjadřují se zkušenosti respondentů. Jejich odpovědi se dávají do vzájemného vztahu.¹¹²

¹¹² STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky zakotvené teorie. Brno: Albert. 1999. s. 43-45.

6 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝSLEDKU VÝZKUMU

Jakým způsobem budeme zpracovávat data, bylo zmíněno v předchozích kapitolách. V této kapitole specifikujeme respondenty. Dalším krokem je kódování, kdy použijeme kódování otevřené, což je část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů. Během otevřeného kódování jsou údaje rozebrány na samostatné části a pečlivě prostudovány. Porovnáním jsou zjištěny podobnosti a rozdíly, a také jsou kladeny otázky o jevech údajů reprezentovaných. Během tohoto procesu jsou zvažovány a zkoumány naše vlastní i cizí domněnky o jevu, což vede k novým objevům.¹¹³ Stanovíme kategorie a subkategorie podle paradigmatického modelu, mezi kterými bude popisován vztah v závislosti na stanoveném jevu.

Rozhovory pořázené od sociálních pracovníků jsou kódovány a k určeným kódům jsou přiřazeny kategorie, které jsou ve vzájemném vztahu. Rozhovory byly převážně vedeny podle připraveného souboru otázek. V průběhu prováděných rozhovorů byly otázky respondentovi upřesňovány a doplňovány o některé další. Doplňující otázky navazovaly na předchozí otázky a vyplynuly v rámci prováděného rozhovoru s respondenty.

Tabulka 3 Charakteristika respondentů

Název	Jméno	Doba praxe	Vzdělání
R1	Kristýna	6,5 let	Mgr.
R2	Petra	17 let	Mgr.
R3	Petr	23 let	Mgr.
R4	Jarka	29 let	Mgr.
R5	Michala	3 roky	Mgr.
R6	Eva	7 let	Mgr.
R7	Renata	5 let	Bc.

¹¹³ STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky zakotvené teorie. Brno: Albert. 1999. s. 40.

6.1 Kategorie

Na základě otevřeného kódování dat vznikly kategorie a podkategorie, které jsou znázorněny v následující tabulce číslo 4.

Tabulka 4 Seznam kategorií a subkategorií

Paradigmatický model	Kategorie	Subkategorie
PŘÍČINNÉ PODMÍNKY	Důvody pomoci u seniora	• Rodinný stav • Výše starobního dů- chodu • Dluhy • Domácí násilí • Demence
JEV	Pomoc pro seniory	• Poradenská činnost • Přímá práce se seniorem • Doprovázení seniora
KONTEXT	Sběr informací	• Právní poradenství • Informace od seniora a rodiny
INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY	Spolupráce s ostatními in- stitucemi	• Úřady • Sociální služby • Zapojení rodiny • Lékaři
STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE	Kroky k vyřešení krizové životní situace seniora	• Splátkový kalendář • Omezení svéprávnosti • Sociální dávky • Krizová lůžka
NÁSLEDKY	Vyřešení krizové životní situace seniora	• Pobytová zařízení • Pečovatelská služba • Finanční situace seniora

6.1.1 PŘÍČINNÉ PODMÍNKY - důvody pomoci u seniora

Jak je již uváděno v teoretické části diplomové práce, v období stáří vznikají člověku různé životní situace, na který každý jedinec reaguje podle svých možností, zdravotního stavu, současné životní situace, podpory blízkých a v nemalé řadě především finančních možností. Sociální pracovníci se setkávají se seniorem ve chvíli, kdy u něho nastane tíživá životní situace, kterou není schopen řešit sám. Tuto kategorii nám obsáhly otázky číslo jedna až pět,

kdy respondenti odpovídali na otázky, jaké životní krizové situace se mohou u seniora vyskytnout v různých oblastech života. U respondentů se objevovaly tyto subkategorie.

Rodinný stav

Mimo respondenty R2 a R7 zmínili všichni ostatní, že záleží na rodinném stavu seniorů. Především je důležité pro finanční stránku seniora, zda má partnera nebo žije osamoceně. Respondenti uváděli: „pokud jeden z partnerů zemře, sníží se příjem druhého, ten pak není schopen například hradit náklady na bydlení, čímž se pak může dostat do finančních problémů. Chybí mu starobní důchod druhého partnera, protože na celou domácnost byli doposud dva. Osamocený senior truchlí a navíc je potřeba, aby řešil nastalé problémy týkající se především finanční stránky. Výše vdovského nebo vdoveckého důchodu není příliš vysoká.” R3 zmiňuje úhradu i jiných nákladů, než jen úhradu nákladů na bydlení. „Ve chvíli, kdy se jeden z partnerů ocitá sám, může mít problémy s náklady na jeho léčbu nebo se zakoupením léků.”

Z výše uvedeného vyplývá, že finanční problémy u seniorů jsou obvyklým jevem. Ve vyšší míře jsou způsobeny tím, že senior zůstane sám na svoji domácnost a jeho výše starobního důchodu není dostačující. Nemá dostatek finančních prostředků k uhrazení nákladů na bydlení, jeho zdravotní péče a ostatních důležitých výdajů potřebných pro jeho přežití. U seniora pak mohou nastat finanční problémy nutné k řešení jak ze strany seniora, blízkých či rodiny nebo oddělení sociální práce, kam se může senior obrátit na sociální pracovníky o pomoc v jeho tíživé situaci.

Výše starobního důchodu

Výši starobního důchodu zmiňovali všichni respondenti. R2 uvedl příklad: „seniorka s výší starobního důchodu 5000 Kč, seniorce byl navýšen její příjem pomocí dávky státní sociální podpory příspěvek na bydlení, který jí byl přiznán ve výši okolo 3000 Kč, což seniorce velmi pomohlo, aby mohla hradit náklady na bydlení a popř. si mohla zařídit pečovatelskou službu, kterou potřebovala.”

V souvislosti s výší starobního důchodu zmínil R3 také zaměstnání, jež senior vykonával před nástupem do starobního důchodu. Například, pokud bude člověk zaměstnán jako prodávač, bude mít jistě jinou výši starobního důchodu, než třeba ředitel školy. Jak všichni

víme, výše starobního důchodu je odvozena od předchozích příjmů za stanovenou dobu pojištění. R3 také reagoval na situaci, kdy senior přešel z plného nebo částečného invalidního důchodu do starobního důchodu, kdy jeho výše bude zase nižší, než by tomu bylo, kdyby pracoval.

Nízká výše starobního důchodu může u seniora způsobit finanční problémy, které pak na sebe mohou navázat další komplikace ve formě dluhů, exekucí. Těm se musí nejlépe předcházet, a pokud již vzniknou, musí se následně řešit.

Dluhy

Všichni respondenti se shodli, že v evidenci mají často seniory s dluhy. Pro všechny respondenty je nepochopitelné, proč svoji situaci včas neřeší se svojí rodinou, blízkými, aby tak zabránili exekuci a následnému vystěhování. Respondenti se shodují, že bytová družstva nebo úřady městských částí, pod které byt seniora spadá, řeší vzniklé dluhy za dlouhou dobu. V podstatě měsíc předtím, než chtějí seniora vystěhovat pro neplacení nájemného. Přitom mohou zkontaktovat oddělení sociální práce ve chvíli, kdy se jim na účet nepřičte platba např. již po dva měsíce. Oddělení sociální práce by včas informovali. Sociální pracovníci by provedli sociální šetření v přirozeném prostředí, zmapovali situaci seniora a podnikli potřebné kroky, aby seniorovi pomohli předejít dalším dluhům nebo v horším případě exekucím. Dále by popřípadě spolupracovali s jeho rodinou, blízkými a pomohli mu navýšit jeho příjem. Díky takovému zásahu zůstane senior ve svém přirozeném prostředí.

Domácí násilí

V odpovědích respondentů byla zaznamenána četnost výrazu domácí násilí. Kvůli tomuto problému často získají respondenti seniora do jejich evidence. Věcí druhou ovšem je, co pro seniora mohou v této tíživé situaci respondenti udělat. Spíše tyto situace řeší kriminální policie právě za spolupráce se sociálními pracovníky. Rodina nebo blízcí jsou na seniora vulgární, agresivní, jak opověděl R5: „rodina se na seniorovi přiživuje. Především vnoučata se nechají od prarodičů živit a obskakovat. Ve chvíli, kdy ale potřebuje pomoc senior, se o něho přestanou zajímat nebo ho naopak psychicky či fyzicky týrají.”

R1 zmiňuje: „u domácího násilí zasahuje i kriminální policie. Klienta je potřeba vymanit z krizového prostředí, umístí se na krizové lůžko ve spolupráci s nemocnicí.”

Domácí násilí je obecně špatně rozpoznatelné a dokazovatelné, proto musí spíše v těchto tíživých situacích seniora zasahovat policie. Sociální pracovníci nemají dostatek kompetencí k tomu, aby mohli domácí násilí sami řešit.

Demence

Slovo demence si jistě každý spojí se stářím a stárnutím. Mnoho z nás si ale už neuvědomujeme, že nemoc typu demence, může způsobit nemalé problémy pro okolí postiženého člověka. Právě demence u seniorů může způsobovat nemalé konflikty mezi sousedy.

R6 hovořila o seniorce, která házela odpadky a moč zadělanou do sáčku z balkónu. Nedodržovala hygienu, proto byl z jejího bytu cítit zápach. Dle R1 seniori sousedy bezdůvodně obviňují, obtěžují je. R1 tvrdí, že „je ideální vyslechnout obě strany. Určit, zda se opravdu jedná o člověka s demencí. Je potřeba kontaktovat obvodního lékaře, rodinu. U seniora s demencí nevíme, co je realita a co si člověk vymýšlí ve své hlavě. Je nutné, aby u člověka s demencí byli vždy dva pracovníci kvůli svědectví. V případě, že by třeba senior trpící demencí obvinil pracovníka z krádeže nějaké finanční částky. Nikdy nevíme, co se takovému člověku může zrodit v hlavě.“ R3 zdůrazňuje, že „pokud senior obtěžuje svoje okolí svým chováním, tak dost často to nikdo neřeší nebo jsou i případy, kdy to sousedi nevědí, protože se to odehrává uvnitř jejich bytu. Nikdo nemá tušení, že v bytě žije člověk s demencí a je v podstatě nebezpečný sobě i okolí a to tím, že může z nedbalosti vyhořet, nechat puštěný plyn nebo vytopit byt.“

R2 odpověděl: „Je potřeba volat policii a čekat, až senior obtěžující lidi v sousedství někoho napadne. Nebo se podá žaloba na soud o vystěhování, ale je to nadlouho.“

Demence je u osamocně žijícího seniora závažný problém. Může ohrozit jak sebe, tak i druhé. V některých případech způsobuje nemalé problémy v domě, kde žije.

6.1.2 JEV - pomoc pro seniory

V rámci sociální práce se seniory jsou různé roviny pomoci. V následujících subkategoriích rozebereme tyto roviny pomoci od sociálních pracovníků, které byly zjištěny provedenými rozhovory s respondenty.

Poradenská činnost

Na Oddělení sociální péče poskytují sociální pracovníci základní poradenskou činnost a to podle zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Pokud je senior soběstačný, stačí mu dle respondentů poradenská činnost a senior si vše zařídí sám nebo s pomocí rodiny, tzv. ho delegují na jiné instituce, úřady. Ve chvíli, kdy ale senior nemá rodinu nebo je nesoběstačný, jen poradenská činnost od sociálního pracovníka nestačí.

Poradenskou činnost, jak vyšlo z uskutečněných rozhovorů najevo, poskytují respondenti přímo na úřadě v kanceláři sociálního pracovníka, kam se klient dostaví. Dále se poradenská činnost provádí v přirozeném prostředí seniora. Sociální pracovník seniora vyhledá např. pomocí depistáže, na seniora je upozorněn z jiné instituce nebo sociálního pracovníka zkontaktuje senior sám.

Sociální pracovníci provádí depistáže a vyhledávají klienty, protože tato sociální práce funguje od ledna roku 2012. V současné době je již v povědomí občanů, ale stále není tak vysoké, aby nebylo zapotřebí provádět depistáže.

Přímá práce se seniorem

V případě, že tedy senior od sociálního pracovníka nepotřebuje pouhou poradenskou činnost, je potřeba přímé práce se seniorem. To znamená, že respondent ve chvíli, kdy senior má rodinu, tak se jí bude snažit aktivizovat. Pokud senior rodinu nemá a potřebuje pomoc, nastupuje právě přímá práce se seniorem. Respondenti za souhlasu seniora vyřizují jeho potřebné záležitosti. Sociální pracovník zhodnocuje situaci seniora, jeho finanční stránku, zdravotní stav, bytové podmínky a potřebu péče jiné osoby. V těchto všech oblastech zmapuje sociální pracovník seniora a následně vyhodnocuje, jak seniorovi pomoci.

Doprovázení seniora

Doprovázení seniora bychom mohli chápat dvěma způsoby. Jedním z nich je doprovázení seniora v jeho těžkých chvílích. Respondenti považují toto doprovázení jako možnost být seniorovi k dispozici, vyslechnout ho, navštívit ho a popřípadě poradit v jeho tíživé životní situaci.

Druhý typ doprovázení chápou respondenti jako přímý doprovod seniora, když si potřebuje vyřídit svoje záležitosti. I když se respondenti shodli, že právě toto doprovázení poskytovat

nemohou, protože na doprovod seniora existují jiné služby. R5 říká: „my bychom neměli suplovat pečovatelskou službu. Přiznal ale, že ve výjimečných případech seniora doprovází na různé úřady, k lékaři, jdou mu nakoupit nebo zaplatit složenky.“ Jak ale všichni tvrdili, jsou to ojedinělé případy, které se spíše projevují v akutní situaci, kdy je nutné seniora po všech stránkách zabezpečit, protože jinak by zůstal sám a nedokázal by se o sebe komplexně postarat. Jako příklad uvedl R7 seniorku, kdy její pečující osobu, což byla její dcera, museli hospitalizovat. Seniorka se tak ocitla bez pomoci své dcery. Nelze říci, že byla plně nesoběstačná, ale sama si např. nenakoupila nebo nebyla schopná zaplatit nájem za byt. Z toho důvodu, než respondent zařídil pečovatelskou službu, prováděl i činnosti, které nejsou v jeho kompetenci. U tohoto případu, jak sám respondent zmiňoval, měl obavu, aby ho pak klientka neosočila, že jí ukradl peníze, protože jí chodil nakupovat a platit náklady na bydlení. Zároveň R7 spolupracoval s nemocnicí, kde byla hospitalizovaná seniorčina dcera a o všech postupech ji tak informoval.

U doprovázení seniora by mohla vzniknout závislost seniora na sociálním pracovníkovi, který si zvykne na jeho pomoc.

6.1.3 KONTEXT - sběr informací

Pro celkový kontext této problematiky je důležitý sběr informací u seniora v jeho tíživé životní situaci. Je potřeba, aby si sociální pracovník zmapoval situaci klienta a vhodně pak použil veškeré možnosti pomoci, které má k dispozici a se kterými má zkušenosti.

Právní poradenství

Všichni respondenti zmínili možnost právního poradenství, kterou jim poskytuje jejich zaměstnavatel. R2 o možnosti právního poradenství hovořila nejvíce. „V situaci, kdy nevím, jak u klienta postupovat, obrátím se na našeho právníka. Jsou to většinou situace typu vystěhování z bytu, ohledně dluhů. No kdybych to měla shrnout, jde prostě o složitější věci, kdy je potřeba i zásah soudu, policie.“

Jak všichni respondenti zmiňovali, právní poradenství mají k dispozici dva roky a všichni v něm vidí velký přínos pro jejich práci. Sociální pracovníci mají další možnost, s kým konzultovat svůj zapeklitý případ seniora. Sociální pracovníci vidí právní pomoc jako přínos do své praxe. Ve chvíli, kdy si neví rady sami, mají osobu, na kterou se mohou obrátit o radu. Sociální pracovník není právník a některé závažné situace seniora se dotýkají právní

oblasti. Pokud potřebuje sociální pracovník například sepsat návrh na soud, požádá o pomoc právníka. Konzultují s ním veškeré záležitosti u seniora týkající se právního hlediska.

Informace od seniora a rodiny

Další možností, jak získat nějaké řešení v situaci seniora je zapojit seniora samotného nebo jeho rodinu a blízké, pokud samozřejmě nějaké má.

Všichni respondenti ale zmínili situace, kdy senior sám nechce rodinu kontaktovat. Převážně se jedná právě o to, že senior nechce, než že by rodina nejevila zájem. R2 říká, že „senior se uzavírá před rodinou, osočuje ji, i když se rodina chce starat o seniora. Toto bývá ale docela často u seniorů, kteří mají demenci. Často pak rodinu odhání, obviňuje ji nepochopitelně ze smrti jejich partnera, z ukradení peněz a tak podobně.” R4 uvádí, že „někdy fungují jako prostředník mezi rodinou a seniorem, pak je rodina zapojena a senior s rodinou komunikuje prostřednictvím nás.”

Spolupráce s rodinou je náročná jak ze strany rodiny, tak ze strany seniora.

6.1.4 INTERVENUJÍCÍ PODMÍNKY - spolupráce s ostatními institucemi

Aby mohl sociální pracovník dostatečně a kompetentně pomoci seniorovi, je zapotřebí spolupráce s dalšími institucemi, které se seniorem pracují. Do subkategorií jsou zvoleny instituce nejvíce diskutované v provedených rozhovorech s respondenty.

Úřady

Jak shodně odpovídali všichni respondenti, nejčtenější je spolupráce s krajskou pobočkou Úřadu práce ČR, která vyplácí veškeré sociální dávky. Sociální dávky žádají seniorům velmi často, protože jim těmito dávkami zkouší navýšit jejich příjem, či zabezpečit péči o jejich osobu pomocí příspěvku na péči.

Jak zmínili R3 a R7 je důležitá spolupráce s Českou správou sociálního zabezpečení ohledně starobních důchodů.

Respondenti také hovořili o spolupráci s úřady a to především ohledně dluhů seniora na nájmu. Od těchto úřadů dostávají často impuls k tomu, že má senior problémy a je potřeba ho navštívit a pomoci mu v jeho tíživé životní situaci.

V rozhovorech byla zmíněna Česká pošta, která není typickým úřadem, ale R7 a R1 o ní mluvili v souvislosti, když je jejich klient hospitalizován v nemocnici a zůstane tam dlouhodobě. Je potřeba mu zajistit, aby mu byl starobní důchod adresován do nemocnice, ve které je hospitalizován. Jedná se především o situace akutní, kdy se senior dostane do evidence sociálnímu pracovníkovi, protože je potřeba hospitalizovat a senior nemá žádnou rodinu, která by tyto činnosti vyřídila.

Pečovatelská služba

S pečovatelskou službou jsou respondenti také v častém kontaktu. Respondenti s pečovatelskou službou vykomunikovávají jejich nabízené služby pro seniory. V případě, že již senior pečovatelskou službu má a jeho životní situace to vyžaduje, sociální pracovník mu na základě jeho souhlasu rozšíří intervence pečovatelské služby.

R2 uvedl, že „pečovatelská služba koná úkony od nákupu až po vyřízení různých záležitostí. Mám dva klienty, kteří spolu žijí. Klientka slepne a pán je nemohoucí. Jak říkají, ona je jeho tělem, on jejíma očima. Oba jsou velmi citliví na druhého člověka, který jim chodí do domácnosti. Na mě si už zvykli, protože jsem je navštěvovala často. Vyměnila jsem jim průkazy pro tělesně postižené, zažádala o zvýšení příspěvku na péči, vyřídila jim příspěvek na mobilitu, takže finanční zajištění pro zřízení pečovatelské služby mají. Podařilo se mi je přesvědčit, aby se nebáli dalších cizích lidí, že jim ti lidé pomohou.”

Pečovatelská služba zasahuje do soukromí a života seniorů, což pro některé seniory může být problém z hlediska jejich důvěřivosti, stereotypu. Mohou služby pečovatelské služby odmítat.

Domov pro seniory

U domovů pro seniory je velmi důležitá poznámka všech respondentů, že v domovech pro seniory je málo místa a je těžké tam seniora umístit. Dalším problémem je, že do domova pro seniory nepřijmou seniora, který je z části soběstačný. Domovy pro seniory se spíše orientují na klienty se zvláštním režimem, a proto má málo seniorů šanci získat místo v domově pro seniory. Existují pořadníky žádostí do domovů pro seniory. R2 a R7 mají zkušenosti, pokud potřebují akutně seniora umístit do domova pro seniory kvůli jeho zdravotnímu stavu a domov pro seniory urgují, podaří se jim seniora umístit, i když předběhne jiné lidi

z poradníku. Stává se to ovšem jen zřídka a hodně záleží na sociálních pracovnících z domova pro seniory. Pokud se respondenti snaží o umístění seniora do domova pro seniory, podají mu žádosti do všech dostupných domovů pro seniory. R4, R5 a R6 také řeší domovy pro seniory i ve městech v blízkosti bydliště seniora. Senior ale musí souhlasit s tím, jít bydlet mimo své bydliště. R2 uváděl příklad, kdy seniorka byla umístěna do domova pro seniory v místě bydliště její rodiny. „Zkontaktoval jsem syna seniorky, který byl dokonce adoptovaný a on se o svoji matku postaral. Já jsem mu pomohl pořešit věci v rámci místa bydliště seniorky, aby nemusel kvůli všemu dojíždět a syn zařídil domov pro seniory v místě jeho bydliště, prodal byt a prozatím je seniorka v LDN. To byl jeden z hezky vyřešených případů za spolupráce rodiny. Někdy se takové případy stanou, že je seniorovi ve všech směrech poskytnuta pomoc za spolupráce rodiny.” Všichni respondenti hovořili o velkém posunu od začátku této sociální práce, protože se jim rozšířili možnosti, kam seniora umístit, domovy pro seniory s nimi lépe spolupracují a v akutních případech udělají výjimku a seniora jim umístí přednostně. „Někdy je ovšem také potřeba zaurogovat domov pro seniory z vyšších míst, jak konstatoval R4.”

R4, R5, R6 se shodují, že domovy pro seniory jsou problémem a to i z hlediska finančního. Seniorovi musí zůstat ze starobního důchodu 15 %, aby mu mohla být podána žádost do domova pro seniory, musí mít alespoň podanou žádost o příspěvek na péči. Jeho přiznání je pak podmínkou pro přijetí do domova pro seniory. Obecně jsou platby v domovech pro seniory vysoké a mnoho seniorů na domov pro seniory ani nemá potřebné finance.

Zapojení rodiny

Už z výše uvedeného je zřejmé, že když se do spolupráce zapojí rodina, je řešení těžké životní situace seniora jednodušší. Dalším aspektem ale je, jak již také bylo výše zmíněno, že senioři často nechtějí svoji rodinu zapojit a to především z nějakých sporů z minulých let.

R3 odpověděl, že: „z moci úřední s tím nic neuděláme. Snažíme se rodinu zapojit, ale když nechcou, tak nechcou. Záleží na možnostech rodiny, jestli mají finanční možnosti.”

R2 reagoval, že: „měl jsem případ, kdy klient měl rodinný dům, ve kterém asi třicet let hromadil odpadky, věci, hadry, boty, cokoli vás napadne. U klienta se podařilo zkontaktovat neteř, s níž jsme spolupracovali. Seniora se podařilo umístit do léčebny dlouhodobě nemoc-

ných. Neteř chtěla svědky, aby tam šla za přítomnosti někoho, jelikož potřebovala najít doklady a protézu do nemocnice. Jsme se tam brodili v odpadcích, nic příjemného.”

Spolupráce s rodinou není zřejmě vůbec jednoduchá a záleží na mnoha okolnostech, zda se rodina zapojí či nikoli. V případě, kdy ale rodina komunikuje, je více možností, jak seniorovi pomoci.

Lékaři

Obvodní lékaři jsou další institucí, se kterou musí sociální pracovníci spolupracovat. Převažně se to týká obvodních lékařů a v situacích seniora, které jsou pro něho tíživé. Právě komunikaci s obvodními lékaři zmínili všichni respondenti. Většina jich ale měla negativní ohlasy na spolupráci s obvodními lékaři. Často hovořili o neochotě pomoci a navštívit seniora v jeho přirozeném prostředí.

R2 tvrdí, že, „s lékaři je nejhorší spolupráce, nechtějí jít do domácího prostředí, kvůli zvýšení příspěvku na péči, nechtějí ho podpořit. Přitom klient už není schopen sám k lékaři dojít. Jeho zdravotní stav odpovídá zvýšení příspěvku na péči. Já ale konkrétně nemám úplně takové zkušenosti, většinou se mi podaří s lékaři domluvit. Záleží, na koho člověk narazí.”

Je smutné, když sociální pracovník chce pomoci seniorovi a v jiných institucích naráží na neochotu, aby mohl seniorovi pomoci. Dle respondentů se jim občas vyskytnou problémy v komunikaci s obvodními lékaři, ale zároveň dodávali, že se také setkávají s ochotou pomoci. Záleží na osobnosti obvodního lékaře, jeho vytíženosti a ochotě pomoci seniorovi.

Pod lékaře bychom mohli také zařadit spolupráci s nemocnicemi, která byla zmíněna od respondentů v uskutečněných rozhovorech. Jak již bylo zmíněno, může být senior v evidenci sociálního pracovníka hospitalizovaný nebo je potřeba seniora umístit do léčebny dlouhodobě nemocných, protože jeho zdravotní stav neumožňuje zůstat v přirozeném prostředí. Žádosti do domova pro seniory se podaly až ve chvíli, kdy byl senior hospitalizován a je velmi nepravděpodobné, že by byl senior ihned umístěn do domova pro seniory, protože v domovech pro seniory je nedostatek volných lůžek, jak jsme se zmiňovali v subkategorii domov pro seniory.

6.1.5 STRATEGIE JEDNÁNÍ A INTERAKCE - kroky k vyřešení tíživé životní situace seniora

Prioritou každého sociálního pracovníka by mělo být poskytnutí potřebných kroků k vyřešení tíživé životní situace seniora. Do subkategorií byly dány nejčastější kroky sociálních pracovníků, které musí udělat, aby tíživou životní situaci seniora vyřešili.

Splátkový kalendář

Pokud má senior dluhy, řešením této situace je podle respondentů vytvoření splátkového kalendáře. R3 odpověděl: „snažíme se u klienta o splátkový kalendář. Provádíme dohled nad klientem, aby splácel. Můžeme na České správě sociálního zabezpečení sjednat strhávání splátky přímo ze starobního důchodu. Nemáme ale přístup k databázím, kde se o tom člověku dozvíme informace, abychom mohli klienta zmapovat. Exekuce se nedozvíme a než to zjistíme, tak je pozdě a člověk často třeba o byt přijde. V některých úřadech to nechají dojít do extrému, úřad neřeší, že klient nehradí nájem nebo pak klient neřeší, že mu chodí upomínky kvůli neplacení nájmu. Takže vlastně o dluhu nevíme a přitom je tak důležité, aby se narůstající dluh začal řešit včas.”

R1 k tomu přispěl: „senioři nejsou schopni platit nájem, ale k nám se tato informace dostane ve chvíli, až jsou vystěhováni z bytu. Pak se musí soudně řešit, aby se vystěhování pozastavilo, a následně se pak dohodne splátkový kalendář, pokud to tedy situace dovoluje.”

R5 uvedl: „pokud se klient umístí do domova pro seniory, tak exekutoři ztratí nárok. Také se stává, že se objevují falešné smlouvy, např. pracovnice zprostředkávající půjčky vytvořila smlouvu na seniora a zinkasovala peníze sama. Naštěstí se podvod prokázal a senior byl od dluhu osvobozen.”

R4 si také stěžuje na úřady městských částí, kteří je nedostatečně a včas neinformují o tom, že senior nehradí náklady na bydlení.

Respondenti zmiňovali, že v tuto chvíli se jim daří plánovat splátkové kalendáře lépe, než to mu bylo, když oddělení sociální práce vznikalo. Vývoj spatřují převážně v jejich praxi a znalosti, jak řešit dluhy seniora.

Omezení svéprávnosti

Ve chvíli, kdy senior trpí demencí nebo jakoukoliv jinou psychickou poruchou, je potřeba, aby sociální pracovníci nebo rodina podnikli kroky za spolupráce s obvodní lékařkou k omezení svéprávnosti. Soudně se stanoví opatrovník seniora. R2 říká: „v případě, že se jedná o nějakou vážnější situaci, je potřeba řešit hospitalizaci seniora a podat žádosti do domovů pro seniory se zvláštním režimem. Pokud ale senior není nebezpečný sobě ani okolí, zůstává v domácím prostředí za účasti pečovatelské služby.”

Sociální dávky

Všichni respondenti se snaží seniorovi navýšit jeho příjem právě formou sociálních dávek. Dle odpovědí respondentů je to nejčastější činnost, kterou provádí. I přesto, že například klient nemá finanční potíže, požádají mu o veškeré dostupné sociální dávky pro seniory. Především se jedná o sociální dávku příspěvek na péči. Ten je důležitý pro podání žádostí do domova pro seniory. Sociálními dávkami, kterými mohou seniorovi zajistit zvýšení příjmu, jsou dále příspěvek na bydlení, příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku. Krajské pobočky Úřadu práce ČR vyplácí také dávky hmotné nouze. R3 tyto dávky zmiňuje v souvislosti s dávkami mimořádné okamžité pomoci. „Tyto dávky jsou v současné době velmi omezené, dříve byly častěji přiznávány. Mohlo by se tak pomoci lidem, aby se touto dávkou uhradil například nedoplatek za elektřinu. Nebo by tato dávka mohla pomoci při dluzích klienta.” Jak uvádí R2: „s dávkami hmotné nouze nemáme moc zkušeností, protože senioři jsou nad životním minimem, i když mají nízkou výši starobního důchodu a nemají na tyto dávky nárok. Vzhledem k tomu, že senior není pod hranicí životního minima, jsou mu zamítnuty i dávky mimořádné okamžité pomoci. Sociální pracovníci z Úřadu práce ČR nezohledňují celkovou situaci seniora a dávku na mimořádný výdaj zamítnou.”

Krizová lůžka

Ve chvíli, kdy se senior ocitne akutně bez přístřeší, řeší respondenti jeho umístění na krizové lůžko. Akutně bez přístřeší se může ocitnout senior, když ho z důvodu nehrazení nákladů na bydlení soudně vystěhují z bytu. Krizové lůžko vzniklo za podpory vedení odboru sociální péče v domově pro seniory.

R2 uvádí: „klienta umístíme na krizové lůžko. Ve chvíli, kdy se krizové lůžko uvolní, dostaneme impuls, že je volné pro dalšího seniora v tíživé životní situaci. Klienta, který je

na krizovém lůžku se snažíme ve spolupráci se zařízením umístit do pobytového zařízení, ubytovny.”

Problémem krizového lůžka je, jak odpověděli R2, R4, R5 a R7, hrazení pobytu na krizovém lůžku a potřebná vyšetření nutná pro umístění na krizové lůžko. Tady se opět setkáváme s problémem lékařů. Ne vždy jsou ochotní tato vyšetření seniorovi provést. Jedná se o preventivní vyšetření, které zahrnuje rentgen plic, odběr stolice, kožní vyšetření, testy na AIDS. Ve zřízení krizového lůžka viděli opět všichni respondenti neuvěřitelný přínos do její práce, především v další možnosti, jak řešit seniorovu akutní tíživou situaci. Dříve respondenti urgovali nemocnice, aby seniora hospitalizovali. Dle jejich slov se stávalo, že nemocnice nechtěla seniora přijmout, protože u něho k přijetí k hospitalizaci nebyla zdravotní indikace. Respondenti ale také zmínili, že i tyto situace jsou již minimální a nemocnice s nimi spolupracují a nestává se, že by je odmítli. Dle R1: „dříve musel volat například vedoucí oddělení, aby se klienta hospitalizovali. To nás velmi zdržovalo od práce a celkově se situace zbytečně komplikovala díky nespolupráci a neochotě jiných institucí.”

6.1.6 NÁSLEDKY - vyřešení krizové životní situace seniora

Nejhlavnějším a nejdůležitějším následkem těchto postupů od sociálních pracovníků je vyřešení a stabilizace tíživé životní situace seniora. Pro každého sociálního pracovníka pracujícího se seniory je jistě náročné seniorovi pomoci a stanovit postup pomoci. Jistě se setkávají i s tíživými životními situacemi seniora, kdy je těžké mu pomoci. Pro sociálního pracovníka musí být těžká situace, když senior pomoc odmítá a sociální pracovník pak musí bojovat s nezájmem seniora a přesvědčovat ho, aby pomoc neodmítal.

Nejčastějším problémem u seniorů bude zřejmě nedostatek financí. Pokud se stane, že mají seniora, který není schopen postarat se o svoji osobu a jeho situace se nějakým způsobem vyhrotí, je potřeba, jak řekl R2: „zavolat první pomoc, zkontaktovat se s nemocnicí, aby klienta hospitalizovali, popřípadě i zavolat policii, hasiče. Asistence hasičů a policie je nutná, pokud se jedná o vniknutí do bytu bez vědomí jeho majitele, který není schopen otevřít dveře.”

Pobytová zařízení

Dle výše uvedeného a dalších odpovědí respondentů z uskutečněných rozhovorů je patrné, že umístit seniora do nějakého pobytového zařízení není pro sociální pracovníky vůbec snadným úkolem. V domovech pro seniory je málo volných lůžek. Do domova pro seniory jsou přijímáni jen senioři se zdravotními problémy nebo nesoběstačného seniora. Na soukromý domov pro seniory nemají senioři finanční možnost. Jejich rodina také není finančně zabezpečená natolik, aby mu mohla soukromý domov pro seniory doplácet.

Nicméně i přes tyto všechny problémy se sociální pracovníkům celkem úspěšně daří seniory umísťovat do pobytového zařízení.

V akutních tíživých situacích seniora je umístěn do léčebny dlouhodobě nemocných nebo na krizové lůžko. Obě tyto možnosti umístění jsou ale jen dočasné a je potřeba situaci seniora řešit i nadále a hledat možnosti, kam seniora umístit natrvalo.

Ve chvíli, kdy se podaří sociálnímu pracovníkovi umístit seniora do domova pro seniory, můžeme hovořit o tom, že se sociálnímu pracovníkovi podařilo vyřešit tíživou životní situaci seniora. Seniorovi je někdy velmi těžké pomoci, jak odpovídala většina respondentů. R1 konstatoval: „záleží na seniorovi, zda chce svoji situaci změnit, ale pokud mu vyhovuje žít v nevyhovujících podmínkách, tak s ním neheme. Ve chvíli, kdy se mu například zhorší zdravotní stav, zavoláme první pomoc a následně je senior hospitalizován. Poté musíme vyřešit, kam seniora umístíme po propuštění z nemocnice, když již nebude schopen postarat se sám o svoji osobu v domácím prostředí.”

Další variantou, kterou využívají sociální pracovníci v případě akutní životní situace seniora, který z různých důvodů přijde o bydlení, je ubytovna. Problémem ubytoven je, že do ní nepřijmou nesoběstačného seniora. Ubytoven je ale málo. V současné době, jak zmínili všichni respondenti, využívají služeb jedné ubytovny. Do této ubytovny přijímá majitel soběstačné seniory. Jak ale řekl R7: „ubytovna se bude rušit. Majitel, co vlastní pozemek, tam bude stavět byty. Nyní nevíme, do jaké ubytovny budeme seniory umísťovat, ale pevně věříme, že se situace vyřeší.”

Výhodou ubytoven je nízká částka za úhradu nákladů na ubytování, kterou může senior z jeho starobního důchodu uhradit.

Pečovatelská služba

Zřízení pečovatelské služby může také vyřešit tíživou životní situaci seniora. Tuto možnost sociální služby využívají sociální pracovníci velmi často. Jak všichni respondenti uváděli, zřizují pečovatelskou službu seniorům velmi často. V otázce, jaké sociální služby seniorům pomáhají respondenti nejčastěji zřizovat, byla v odpovědích na prvním místě právě pečovatelská služba. Tato sociální služba může seniorovi pomoci především k tomu, aby mohl zůstat ve svém přirozeném prostředí. Zároveň tato sociální služba slouží jako pečující osoba v případě, kdy je senior osamocený a žije sám. Do žádosti o dávku příspěvek na péči je potřeba mít pečující osobu, kterou může suplovat pečovatelská služba, jak vyplynulo z některých odpovědí od respondentů.

Díky této sociální službě mohou vyřešit sociální pracovníci některé z tíživých životních situací u seniora. Zajistí seniorům pečovatelskou službu ve formě nákupů, obědů, hygieny a dalších činností, které pečovatelská služba nabízí a seniorova životní situace vyžaduje.

V případech, kdy senior nemá dostatek financí, mohou mu pomoci sociální dávky.

Finanční situace seniora

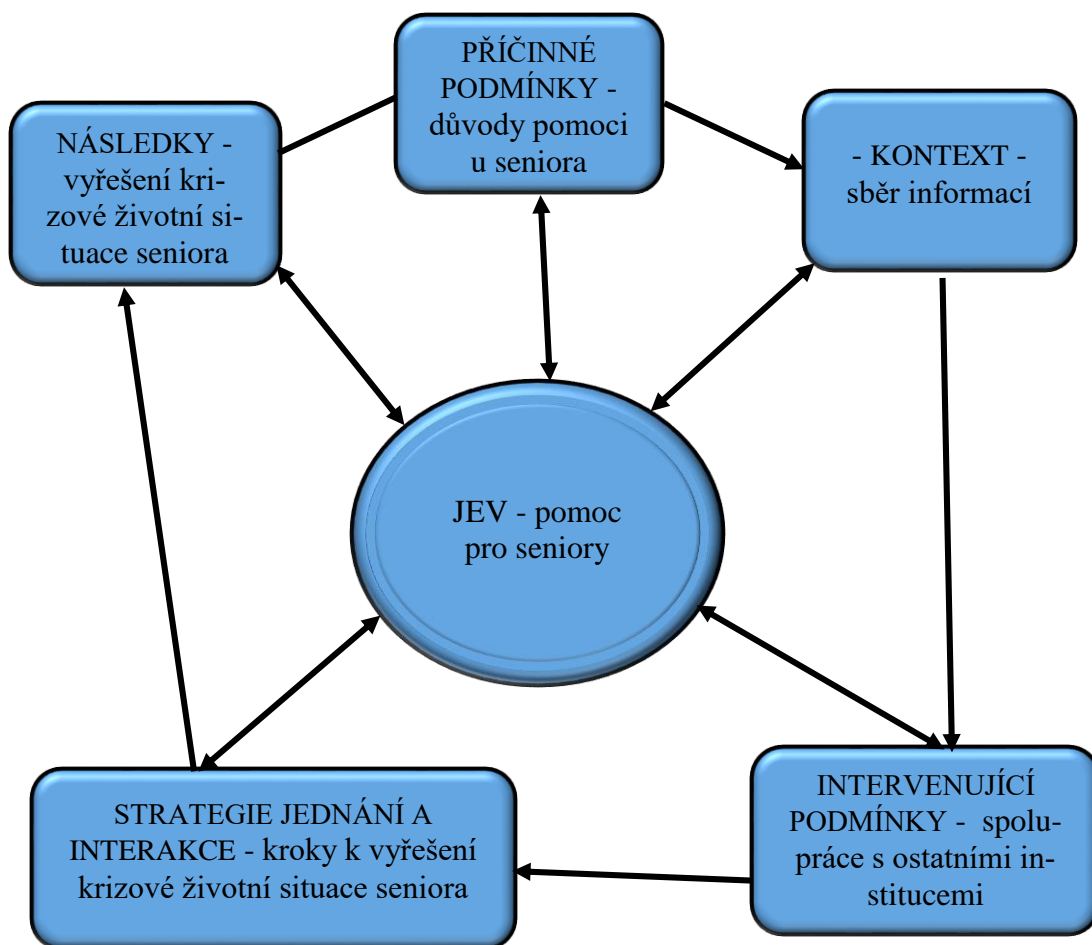
Vyřešit finanční situaci seniora mají respondenti možnost ve formě podání žádostí o sociální dávky. U seniora s dluhy, exekucí je potřeba sjednat splátkový kalendář.

Jako vyřešenou můžeme brát finanční stránku seniora ve chvíli, kdy získal nárok na některou ze sociálních dávek a dále se podařilo seniorovi vyjednat splátkový kalendář.

7 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Nejdříve bych na základě paradigmatického modelu chtěla znázornit v obrázku číslo 2, jak se všechny kategorie propojují a navzájem na sebe navazují.

Obrázek 2 Grafické znázornění vzájemného propojení kategorií

Cílem výzkumu bylo objasnit polo-standardizovanými rozhovory činnosti sociálních pracovníků, které použijí u seniorů v jejich tíživých životních situacích.

Respondenti se setkávají s různými životními situacemi se seniory, které musí řešit. Ne vždy jsou tyto situace příjemné, dobře dopadnou a jejich pomoc se setká s vděkem. Nicméně každý člověk má vlastnost, že si spíše pamatuje zážitky příjemné a dobré, které se mu staly.

Z toho důvodu mi spíše respondenti hovořili o seniorech, kterým se jim podařilo pomoci a kteří například sociálnímu pracovníkovi volají a děkují mu za pomoc.

Pozornost ve výzkumu byla tedy nejvíce věnována sociální práci u seniorů. Respondenti odpovídali na předem připravené otázky, které byly v průběhu rozhovoru konkretizovány a doplňovány o další, pokud tomu bylo potřeba.

Během výzkumu jsem se snažila hledat odpovědi na stanovené dílčí výzkumné otázky. První dílčí otázka zněla:

Jaké jsou nejčastější tíživé životní situace seniora v různých oblastech života, ve kterých se může v průběhu stáří ocitnout?

Nejčastějšími tíživými životními situacemi u seniora byla skutečnost, že se jeden z partnerů ocitne sám bez druhého partnera. Senior zůstal na celou domácnost sám. V podstatě přišel o jeden příjem do domácnosti, který mu malá částka vdovského nebo vdoveckého důchodu nenahradí. Ze ztráty příjmu mu mohou vzniknout problémy v oblasti finanční stránky.

Častým jevem vyskytujícím se v domácnosti seniorů bývá domácí násilí. Rodina se na seni-
orovi přiživuje nebo senior žíví své vnuky. V tomto ohledu nemají sociální pracovníci příliš mnoho kompetencí a je potřeba tyto situace řešit s pomocí policie. I přesto je prokazování domácího násilí velmi komplikované. Respondenti by mohli napomoci k jeho vyřešení tím, že si vybudují u seniora důvěrný stav. Senior pak nemá obavy svěřit se mu se svými problémy.

V oblasti péče o jejich osobu se můžeme setkat se situacemi, kdy člověk není schopen být ve všech oblastech péče o svoji osobu soběstačný. Zřídka se stává, že sociální pracovníci řeší situace, kdy se senior stará o své mentálně postižené dítě nebo psychicky nemocné dítě. V podstatě ve chvíli, kdy potřebuje péči senior, tak sám ještě pečuje. V těchto situacích je potřeba využívat různých odlehčovacích služeb a především pečovatelských služeb.

Ve chvíli, kdy se ocitne senior sám, může nastat situace, že není schopen hradit náklady na bydlení. Tím se dostává do dluhu, následně pak může hrozit exekuce a v nejhorším případě vystěhování z bytu. O vystěhování z bytu se ve většině případů sociální pracovníci dozvídají pár dní před samotným vystěhováním seniora a sociální pracovníci pak musí akutně řešit, kam seniora umístit. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, nemají sociální pracovníci příliš mnoho možností, kam seniora umístit v akutní tíživé situaci.

U seniorů se často objevuje demence, která je ve většině případů příčinou problémů v domě, kde senior žije. Obtěžuje svoje sousedy vyhazováním odpadků, zápachem z bytu kvůli nedostatečné hygieně. Řešení této situace není pro sociální pracovníky příliš jednoduché. I v těchto případech nemají mnoho kompetencí, jak zasáhnout. Je potřeba například podat návrh na soud o vystěhování z bytu. V nejhorším případě se situace seniora začne řešit až ve chvíli, kdy senior například souseda napadne, chová se vulgárně. V tuto chvíli patří problému seniora do kompetence jiné instance, jako je policie.

Jaké činnosti provede sociální pracovník u seniorů, kteří se ocitnou v tíživé životní situaci týkající se jejich finanční stránky?

Především se sociální pracovník bude věnovat seniorům, kteří nemají dostatečně vysoký starobní důchod, aby jim stačil na úhradu nákladů na bydlení, léků a stravy.

Hlavní pomocí od sociálních pracovníků v takové situaci seniora je podání žádostí o sociální dávky. První žádanou sociální dávkou je příspěvek na bydlení. Další dávka je příspěvek na péči. Žádost o tuto dávku podá sociální pracovník seniorovi se sníženou soběstačností. Následně mohou sociální pracovníci podat seniorovi žádost o sociální dávku příspěvek na mobilitu a dávky hmotné nouze. S dávkami hmotné nouze nemají sociální pracovníci zkušenosti, protože i přes skutečnost, že senioři mají nízký důchod, jsou nad životním minimem.

Do finanční oblasti nepochybně patří právě dluhy seniora vzniklé především neplacením nákladů na bydlení. Sociální pracovník může seniorovi vyjednat splátkový kalendář a z části dohlížet, aby senior splácel. Nebo mu může sjednat ve spolupráci s Českou správou sociální zabezpečení pravidelné strhávání určité částky ze starobního důchodu. To je ale možné jen v rámci exekucí.

Jaká je pomoc od sociálních pracovníků u seniorů, o které nejeví zájem blízká rodina či žádnou nemají?

V případě, že senior nemá svoji rodinu nebo někoho blízkého, snaží se sociální pracovník e souhlasem seniora jeho rodinu zastoupit. Sociální pracovník bere na seniora ohled a aktivizuje ho. Není přínosem, aby si senior zvykl na pomoc od sociálního pracovníka a nebyl

si ochoten obstarat svoje záležitosti samostatně, pokud je toho schopen. Do evidence k sociálnímu pracovníkovi se spíše dostávají senioři, kteří již nejsou schopni zajistit si veškeré záležitosti od nákupu až po podání žádostí o sociální dávky.

U seniora, který blízkou rodinu má, je potřeba zjistit vztah mezi nimi. Často se stává, že senioři nejeví o svoji rodinu zájem, nechtějí s nimi mít nic společného a přijmout od nich jejich nabízenou pomoc. Sociální pracovník pak funguje spíše jako prostředník mezi seniorem a jeho blízkou rodinou.

Když sám senior pomoc své blízké rodiny neodmítá, je také potřeba jeho rodinu informovat, že se senior dostal do evidence oddělení sociální práce a pokusit se o spolupráci s ní. Stává se, že rodina zájem nejeví nebo bydlí mimo bydliště seniora.

Pokud ale rodina spolupracuje, funguje sociální pracovník spíše jen jako poradenský orgán.

Jaká je práce sociálních pracovníků u seniora v případě, kdy má senior sníženou míru soběstačnosti z důvodu věku či zdravotního stavu?

Seniorovi, který není schopen plně zvládnout domácnost a postarat se o svoji osobu, vyřizují sociální pracovníci opět žádost o příspěvek na péči, pokud ho již nemá přiznaný a nepobírá ho. Na základě seniorova souhlasu mu zajistí pomoc od pečovatelské služby ve formě nákupů, dovážky obědů, osobní hygieny nebo aplikace léků. Všechny tyto služby seniorovi umožňují zůstat ve svém přirozeném prostředí.

Ve chvíli kdy se zdravotní stav seniora zhorší natolik, že již nedostačují terénní služby, je potřeba seniora umístit do nějakého pobytového zařízení. Pokud měl sociální pracovník takového seniora v evidenci a předpokládal, že se může zdravotní stav seniora zhoršit, podal již v začátku jeho evidence na odboru sociální péče žádosti do domovů pro seniory, které jsou k dispozici. Tím seniorovi zajistil místo v pořadníku čekatelů na umístění do domova pro seniory.

Pokud je ale potřeba seniora umístit akutně, kdy se jeho zdravotní stav zhoršil během jednoho dne natolik, že není schopen zvládnout svoji situaci za asistence pečovatelské služby, má sociální pracovník možnost zavolat první pomoc. Senior je pak hospitalizován. Opět je potřeba podat žádosti do domovů pro seniory. Po skončení hospitalizace se senior vrací buď zpět do domácího prostředí nebo na přechodnou dobu do léčebny dlouhodobě nemocných či je přímo z nemocnice umístěn do domova pro seniory.

Jaká je práce sociálních pracovníků u seniora v tíživé životní situaci týkající se jeho bytových podmínek?

Nejkrizovější situací pro seniora je ztráta bydlení. Příčinou, že přijde senior o bydlení, bývá v převážné části nehrazení nákladů na bydlení. Tady spatřujeme částečnou vinu u vlastníků bytů, kteří včas neupozorní sociální pracovníky, že senior náklady na bydlení nehradí. Další část viny má jistě i senior. Ten nebere na vědomí upomínky, které mu chodí kvůli nehrazení nákladů na bydlení. V případě, když tato situace u seniora nastane, mají sociální pracovníci možnost umístit seniora například do ubytovny, kam ale může být umístěn jen soběstačný senior. Dále mají sociální pracovníci možnost krizového lůžka, kam mohou seniora bez přístřeší v jeho akutní situaci umístit.

Pokud mluvíme o nehrazení nákladů na bydlení, můžeme se také zmínit o neplacení energií, jako je plyn a elektřina. Pro neplacení může dojít k odpojení přípojek a senior se pak ocitá bez elektřiny a plynu. Tím mu vzniknou nevyhovující bytové podmínky. Tady řeší sociální pracovníci velký problém, protože senioři většinou nechtějí svoje domácnosti opustit a jsou schopni přežít bez elektřiny a plynu.

Jaká je práce sociálních pracovníků u seniora, který má problémy se sousedy nebo problémy mezi sousedy vyvolává svým chováním?

Problémy seniorů se sousedy jsou hlavně častým jevem v případech, kdy senior trpí demencí nebo jinou psychickou poruchou. To pak senior nevědomky narušuje soužití ve svém bezprostředním okolí.

Sociální pracovníci v těchto případech nemají moc možností. Sociální pracovníci mohou poskytnout sousedům radu, aby urgovali majitele domu, kde by se například řešilo pomocí soudu vystěhování seniora z bytu.

S rodinou mohou sociální pracovníci jednat o omezení svéprávnosti. Obě tyto možnosti řešení obnáší podání návrhů na soud, což je dlouhodobá záležitost.

Jak již bylo zmíněno výše a dle slov sociálních pracovníků se takzvaně čeká, až senior nějakého souseda například fyzicky napadne a je zapotřebí, aby situaci již řešila policie.

Jaká je tedy sociální práce se seniory, kteří se v průběhu stáří dostanou do tíživých životních situací, ve kterých si nedokáží samostatně nebo se svojí rodinou pomoci?

Pokud bychom měli na tuto otázku odpovědět jednoduchou větou, mohla by odpověď znít: „sociální práce se seniory je velmi rozmanitá a náročná.“

7.1 Vyhodnocení výzkumu

V poslední části této kapitoly rozebereme nejdůležitější poznatky získané na základě rozhovorů se sociálními pracovníky pracujícími se seniory.

Otázky rozhovoru byly sestaveny na základě oblastí, ve kterých může mít senior problémy, a kdy je potřeba zásah ze strany sociálního pracovníka.

Rozhovory proběhly se sedmi sociálními pracovníky z Oddělení sociální práce. S ohledem na jejich vytíženost poskytli sociální pracovníci rozhovory s ochotou. Rozhovory byly uvedeny otázkami týkající se demografických údajů, jako je délka praxe a nejvyšší dosažené vzdělání v sociální oblasti.

Jak již bylo výše zmíněno, forma této sociální práce působí na obecních úřadech od ledna 2012 a vznikla na základě proběhlé sociální reformy. V současné době působí sociální pracovníci na oddělení sociální práce pátým rokem.

Na základě otevřeného kódování byla zjištěna hlavní činnost sociálních pracovníků pracujícími se seniory. Důvody pomoci u seniora byly rozděleny do subkategorií týkající se jeho rodinného stavu, výše starobního důchodu, dluhů, domácího násilí a demence. Všechny tyto oblasti se nejčastěji vyskytovaly v provedených rozhovorech s respondenty. Jedná se o problémy, které mohou seniora potkat a sociální pracovníci na ně nějakým způsobem reagují. Pomoc pro seniory od sociálních pracovníků probíhá ve formě poradenské činnosti, přímé práce se seniorem a v doprovázení seniora. U soběstačných seniorů je zapotřebí jen poradenská činnost, delegace na jiné úřady, instituce a senior si vše potřebné vyřídí sám. Přímá práce se seniorem probíhá u nesoběstačného seniora, který potřebuje přímou pomoc při řešení jeho tíživé životní situace.

Pro komplexní pomoc seniorovi potřebují sociální pracovníci nasbírat potřebné informace. Ty mohou získat právním poradenstvím, přímo od seniora nebo jeho rodiny či blízkých lidí. Sociální pracovníci za spolupráce s ostatními institucemi, jako jsou úřady, poskytovatelé sociálních služeb a se zapojením rodiny a lékařů, řeší tíživou životní situaci seniora. Poté podnikají kroky k řešení tíživé životní situace za pomoci vytvoření splátkového kalendáře, omezení svéprávnosti, podání žádostí o sociální dávky a umístění na krizové lůžko. Za vyřešenou se může považovat tíživá životní situace ve chvíli, kdy je senior umístěn v pobytovém zařízení, má zajištěnou pečovatelskou službu a vyřešenou finanční situaci.

Sociální pracovníci zmiňovali vývoj sociální práce a to především ve skutečnosti, že mají k dispozici právní poradenství ve formě právníka působícího přímo na jejich pracovišti. Na něho se mohou obrátit ve chvíli, kdy řeší u klienta dluhy, exekuce, vystěhování z bytu a jiné nestandardní situace.

Jako pozitivní vidí sociální pracovníci zlepšení komunikace mezi všemi institucemi, krajskými pobočkami Úřadu práce ČR, domovy pro seniory a jinými úřady.

Naopak se setkávají se špatnou spoluprací s obvodními lékaři. Ti nejsou často ochotní přijít na prošetření seniora do jeho přirozeného prostředí. Senior není schopen k lékaři sám dojít, ale potřebuje aktualizované lékařské zprávy k žádosti o sociální dávku příspěvek na péči. Z toho důvodu komunikuje sociální pracovník s obvodním lékařem seniora. Tento fakt nelze vztahovat na všechny obvodní lékaře, ale většina respondentů tuto situaci zmiňovala a viděla v ní problém.

S největším problémem, se kterým se potýkali sociální pracovníci na počátku vzniku této sociální práce se seniory, byla situace, kdy potřebovali seniora akutně umístit do nějakého zařízení, protože senior byl například vystěhován z bytu. Na počátku byla nedostačující spolupráce s rychlou lékařskou službou, nechtěli takového seniora přijmout v nemocnici, i když to byla akutní situace a u seniora nebyla možnost jiného umístění.

V současné době mají sociální pracovníci k dispozici akutní krizové lůžko při jednom domově pro seniory, kam mohou v akutním případě seniora umístit. Jako velkou nevýhodu ale sociální pracovníci shledávali, že při umístění na krizové lůžko je zapotřebí lékařské vyšetření, které musí seniorovi sociální pracovníci zařídit. Do vyšetření patří rentgen plic, krevní vyšetření a výtěry. Opět sociální pracovníci hovořili o nespolupráci lékařů.

Sociální pracovníci řeší různorodé situace seniorů. Ne však všechny se jim podaří vyřešit či k řešení situace mají kompetence, což bylo vidno převážně u seniorů, kteří narušují soužití ve svém okolí nebo problém domácího násilí. U těchto případů je práce sociálních pracovníků spíše jen ve spolupráci, upozornění a předání jiným instancím, kam problém seniora ve větší míře spadá.

Sociální pracovníci v rozhovorech mluvili převážně o situacích se seniorem, které se jim podařilo vyřešit.

Zmíněná náplň sociální práce se seniory může evokovat, že se jedná o pomoc seniorovi, jakou provádí pečovatelská služba. Tuto skutečnost ale sociální pracovníci vyvrátili, protože nemají provádět činnosti, které jsou v kompetenci pečovatelské služby. Dá se

ale říci, že podání žádostí o sociální dávky je na podobné úrovni, jako by šel sociální pracovník seniorovi nakoupit. Rozdílem zřejmě bude, že podání žádostí o sociální dávky je jednorázová činnost, přičemž nákup by senior potřeboval vícekrát za týden.

Častou náplní práce sociálních pracovníků je podání žádostí do domovů pro seniory. K tomu je potřeba souhlas seniora, poté vypsání žádostí se seniorem, lékařského potvrzení, kopie žádosti o příspěvek na péči nebo kopie oznámení o přiznání příspěvku na péči. Zajistit všechny tyto dokumenty je pro sociálního pracovníka časově náročné. Musí provést nemalý počet sociálního šetření u seniora, zkontaktovat obvodního lékaře a podat žádost o příspěvek na péči. Pokud je přijetí do domova pro seniory akutní, komunikuje sociální pracovník s domovy pro seniory, kam by mohl být senior umístěn co nejdříve. Umístit seniora do pobytového zařízení je velice složitý proces a ve většině případů problém, protože v domovech pro seniory není dostatek volných lůžek. Do domova pro seniory nepřijmou soběstačného seniora a naopak do ubytoven, na kterou by senior mohl mít finanční prostředky, nepřijmou nesoběstačného seniora. Existuje řada soukromých domovů pro seniory, na něž ale senioři nemají finanční prostředky. Ve většině případů nestačí výše starobního důchodu s příspěvkem na péči na úhradu soukromého domova pro seniory. Výše nákladů v soukromých domovech pro seniory je příliš vysoká. Většina seniorů nemá rodinu, či jejich rodina nemá finanční prostředky, aby mohla seniorovi domov pro seniory dopláct.

Sociální pracovníci zmiňovali ubytovnu, do které mohou umístit soběstačného seniora. Ubytovna má náklady na bydlení přiměřené a senior je schopen ze svého starobního důchodu tyto náklady uhradit.

Sociální pracovníci nabízí seniorům i domovy pro seniory v okolí jeho bydliště. Stává se, že v menších městech není obsazenost dostupných lůžek vysoká a senioři mají šanci na přijetí. Málokterý senior ale souhlasí s přestěhováním ze svého rodného bydliště. Senioři nechtějí obecně měnit svoje přirozené podmínky a často odmítají umístění do domova pro seniory. Sociální pracovníci se opět shodovali, že spolupráce s domovy pro seniory je v současné době o hodně vstřícnější a s některými sociálními pracovníci se dá vyjednat přednostní umístění seniora v jeho akutní tíživé situaci.

Z rozhovorů vyplynulo, že nejčastější pomocí sociálních pracovníků seniorovi je zvyšování příjmu seniora. Ti často nevědí, že si mohou požádat o sociální dávky jako je například dávka příspěvek na bydlení. Tato dávka mnohým seniorům pomohla k tomu, že po uhrazení nákladů na bydlení jim zbyde přiměřená částka na další jejich výdaje. Na dávky hmotné nouze senioři nedosahují, protože nejsou pod částkou životního minima. Dávky mimořádné

okamžité pomoci jsou přiznávány jen výjimečně a seniorovi, který není osobou v hmotné nouzi, jsou převážně zamítnuty.

V obecné rovině jde v této sociální práci o základní poradenství seniorům, které je rozšířené o kontakt s rodinou, ostatními úřady, řešení soběstačnosti seniora a zprostředkovávání dalších služeb, pokud toho není schopen sám senior či jeho rodina.

Na závěr shrneme v bodech výsledky výzkumu dle dílčích výzkumných otázek.

Nejčastější tíživé životní situace seniora, ve kterých se může ocitnout:

- osamocený senior;
- výše starobního důchodu;
- dluhy seniora;
- vystěhování seniora z bytu;
- nesoběstačnost v péči o seniora;
- domácí násilí;
- demence.

Řešení tíživé finanční situace seniora:

- podání žádostí o sociální dávky;
- zařízení splátkového kalendáře.

Pomoc seniorovi, o kterého nejví zájem rodina nebo rodinu nemá:

- zkontaktovat rodinu;
- informovat se na rodinu od seniora;
- zjistit vztahy v rodině jak od seniora;
- zjistit vztahy v rodině od rodiny;
- demence;
- spolupráce se seniorem.

Pomoc u seniora se sníženou soběstačností z důvodu věku nebo zdravotního stavu:

- podání žádosti o sociální dávku příspěvek na péči, příspěvek na mobilitu;
- zřízení pečovatelské služby;
- podání žádostí do domovů pro seniory;

- přivolání rychlé záchranné pomoci a následná hospitalizace.

Postup sociálních pracovníků u seniora v tíživých životních situacích ohledně bytových podmínek:

- vyřešit dluhy na nákladech na bydlení;
- vyjednání splátkového kalendáře;
- podat žádost o sociální dávku příspěvek na bydlení;
- podání žádostí do domovů pro seniory;
- zprostředkovat kontakt na ubytovnu;
- umístit seniora na krizové lůžko.

Pomoc sociálních pracovníků v případech, kdy se vyskytují problémy mezi sousedy:

- kontaktovat správce domu;
- kontaktovat rodinu seniora;
- podat žádosti do domovů pro seniory;
- zjistit, zda se jedná o psychickou chorobu;
- spolupráce s policií;
- podání návrhu na omezení svéprávnosti.

Tímto jsme shrnuli nejdůležitější body sociální práce, kterou vykonávají sociální pracovníci se seniory v jejich tíživých životních situacích.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo objasnit postupy sociálních pracovníků u seniora v tíživých životních situacích, které mohou seniora v současné době doprovázet v průběhu jeho stáří.

V teoretické části práce byly charakterizovány základní pojmy týkající se stáří, stárnutí jeho biologickými, psychologickými a sociálními změnami. Nadále byly vymezeny mezníky stáří, definována životní situace a intervence v ní. V další kapitole byly zmíněny možnosti péče o seniory, převážně se kapitola zabývala sociálními službami a v poslední části teoretické části byly charakterizovány specifika sociální práce se seniory.

Praktická část práce analyzuje a shrnuje výsledky výzkumného šetření pomocí originálně sestaveného polo-strukturovaného rozhovoru se sociálními pracovníky z Oddělení sociální práce. Cílem výzkumu bylo zjistiť komplexně objasnit činnosti sociálních pracovníků, které použijí u seniorů v jejich tíživých životních situacích.

Deskriptivní analýza výzkumu přinesla zjištění, která pomohla splnit stanovené dílčí cíle. Ty daly podobu strukturaci otevřených otázek ohledně dané problematiky. Jednotlivé položky rozhovoru byly otevřeně kódovány dle Paradigmatického modelu Strausse a Corbinové, následně byly vytvořeny kategorie se subkategoriemi, které byly vyhodnoceny na základě provedených rozhovorů. Poté byly zpracovány odpovědi na dílčí cíle, čímž byly všechny cíle naplněny. Daná zjištění zároveň naplňují hlavní cíl práce, který měl zjistiť, jaká je sociální práce se seniory, kteří se v průběhu období stáří dostanou do tíživých životních situací a nedokáží si v nich samostatně nebo se svojí rodinou pomoci?

Diplomová práce je jistě přínosem pro samotné sociální pracovníky. Práce jim poskytla ucelený rámec činností týkající se sociální práce se seniory. Zaujmout by mohla odbornou i laickou veřejnost a to především samotné seniory a rodiny seniorů. Jim naopak práce poskytuje informace, že se mohou v jejich tíživé životní situaci obrátit na sociální pracovníky.

Z výzkumu můžeme poukázat na fakt, že senioři se potýkají s finančními problémy, leckdy živoří na úkor toho, aby uhradili náklady na bydlení. Často nevědí, na jaké sociální dávky by jim mohl vzniknout nárok.

Velkým problémem vyplývajícím z provedeného výzkumu je umístit seniora do pobytového zařízení. Na soukromé pobytové zařízení nemá senior dostatečnou výši finančních prostředků. Ve státních domovech pro seniory je pořadník žadatelů a čekací lhůty jsou dlouhé. Sociální pracovníci mají k dispozici krizové lůžko, na které mohou seniora dočasně umístit.

Sociální pracovníci se setkávají s různorodými životními situacemi u seniora, se kterými následně pracují a individuálně je řeší.

Jak již bylo zmíněno, Oddělení sociální práce vzniklo od ledna roku 2012. Působí tedy pouze pátým rokem a neustále se rozvíjí. Jakým směrem se bude sociální práce se seniory dále ubírat, můžeme jen polemizovat. Jisté ale je, že pro seniory bude nadále potřebná. Zda sociální pracovníci získají více kompetencí ve své práci, ukáže až další vývoj této sociální práce.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ČORNANIČOVÁ, Rozália, 2007. Edukácia seniorov: vznik, rozvoj, podnety pre geragogiku. Vyd. 2. Bratislava: Univerzita Komenského. ISBN 978-80-223-2287-4.

DÖRNER, Klaus a PLOG, Ursula. *Bláznit je lidské: učebnice psychiatrie a psychoterapie*. Překlad Jan Lorenc. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 353 s. Psyché. ISBN 80-7169-628-5.

ERIKSON, Erik H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1999. 128 s. Psychologie P; sv. 11. ISBN 80-7106-291-X.

GRÜN, Anselm. *Umění stárnout*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. 143 s. Malý duchovní život; sv. 105. ISBN 978-80-7195-316-6.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Fenomén stáří*. Vyd. 2., podstatně přeprac. a dopl. Praha: Havlíček Brain Team, 2010. 365 s. ISBN 978-80-87109-19-9.

HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek sociální gerontologie*. Vyd. 1. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2002. 72 s. České ošetřovatelství: praktické příručky pro sestry; 10. ISBN 80-7013-363-5.

HEGYI, Ladislav a kol. *Sociálna gerontológia*. Vyd. 1. Bratislava: Herba, 2012. 176 s. ISBN 978-80-89171-99-6.

HERMANOVÁ, Marie et al. *Aktuální kapitoly z péče o seniory*. Vyd. 1. Brno: T.I.G.E.R., 2008. 111 s. ISBN 978-80-7013-475-7.

HOLMEROVÁ, Iva a kol. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Praha: EV public relations, 2007. 143 s. ISBN 978-80-254-0179-8.

CHARVÁTOVÁ, Dagmar. *Metódy sociálnej práce pre 1. ročník študijného odboru sociálno-právna činnosť*. 1. vyd. Bratislava: Slov. pedagog. nakl., 1990. 167 s.

KALVACH, Zdeněk a kol. *Úvod do gerontologie a geriatrie: integrovaný text pro interdisciplinární studium. I. díl, Gerontologie obecná a aplikovaná*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 193 s. ISBN 80-7184-366-0.

KALVACH, Zdeněk et al. *Geriatrie a gerontologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004. 861 s. ISBN 80-247-0548-6.

KLEVETOVÁ, Dana a DLABALOVÁ, Irena. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 202 s. Sestra. ISBN 978-80-247-2169-9.

KOZLOVÁ, Lucie. *Sociální služby*. Vyd. 1. V Praze: Triton, 2005. 79 s. ISBN 80-7254-662-7.

KURIC, J. *Vývojová psychologie II*. Brno: Institut mezioborových studií, 2007. 72 s. ISBN neuvedeno.

MAHROVÁ, Gabriela a kol. *Sociální práce s lidmi s duševním onemocněním*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008. 168 s. Sestra. ISBN 978-80-247-2138-5.

MALÍKOVÁ, Eva. *Péče o seniory v pobytových sociálních [sic] zařízeních*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. 328 s. Sestra. ISBN 978-80-247-3148-3.

MAŇÁK, Josef, ed., ŠVEC, Štefan, ed. a ŠVEC, Vlastimil, ed. *Slovník pedagogické metodologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 134 s. Pedagogický výzkum v teorii a praxi; sv. 3. ISBN 80-7315-102-2.

MAŇÁK, Josef, ed. a ŠVEC, Vlastimil, ed. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. 78 s. Pedagogický výzkum v teorii a praxi; sv. 1. ISBN 80-7315-078-6.

MATOUŠ, Miloš et al. *Pohyb ve stáří je šancí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. 112 s. ISBN 80-247-0331-9.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. 194 s. ISBN 978-80-262-0041-3.

MATOUŠEK, Oldřich, ed., KODYMOVÁ, Pavla, ed. a KOLÁČKOVÁ, Jana, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY [online]. MPSV, 2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/13368#d1>.

MUSIL, Libor. *"Ráda bych Vám pomohla, ale-": dilemata práce s klienty v organizaci*. Vyd. 1. Brno: Marek Zeman, 2004. 243 s. ISBN 80-903070-1-9.

MÜHLPACHR, Pavel. *Gerontopedagogika*. 1. dotisk 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 203 s. ISBN 80-210-3345-2.

MÜHLPACHR, Pavel, ed. *Schola gerontologica*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005. 314 s. ISBN 80-210-3838-1.

NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. 1. knižní vyd. Brno: Marek Zeman, 2001. 168 s. ISBN 80-903070-0-0.

PACOVSKÝ, Vladimír a HEŘMANOVÁ, Hana. *Gerontologie*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1981. 304 s. ISBN 08-044-81.

PACOVSKÝ, Vladimír. *O stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. 135 s. ISBN 80-201-0076-8.

PICHAUD, Clément a THAREAU, Isabelle. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. Překlad Abigail Kozlíková. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 156 s. Sociální práce. ISBN 80-7178-184-3.

RHEINWALDOVÁ, Eva. *Novodobá péče o seniory*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. 86 s. Psyché. ISBN 80-7169-828-8.

ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. 75 s. Studijní texty; sv. 5. ISBN 80-85850-00-1.

ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 1. vyd. V Praze: Panorama, 1990. 435 s. Pyramida - encyklopedie. ISBN 80-7038-078-0.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky zakotvené teorie*. Brno: Albert. 1999. ISBN 80-85834-60-X.

ŠVARŤÍČEK, Roman a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. 377 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

TRACHTOVÁ, Eva a kol. *Potřeby nemocného v ošetrovatelském procesu*. Vyd. 2., nezměn. V Brně: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2001. 185 s. ISBN 80-7013-324-4.

TRÖSTER, P. *Právo sociálního zabezpečení*. 5. vyd. Praha: C.H.Beck, 2010. 382 s. ISBN 978-80-7400-322-6.

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 2., v Sociologickém nakl. vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 128 s. Studijní texty; 20. ISBN 80-85850-69-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

VENGLÁŘOVÁ, Martina. *Problematické situace v péči o seniory: příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007. 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5.

VESELÁ, Jitka. *Sociální služby poskytované seniorům v domácnosti*. [Praha]: VÚPSV, 2003. 50, vi s. ISBN 80-239-1353-0.

VIDOVIČOVÁ, Lucie a LORMAN, Jan. *Život v domovech pro seniory 2007: problémy týrání, zneužívání a zanedbávání péče v domovech pro seniory: zpráva z výzkumu*. [Praha: Úřad vlády ČR, 2008]. 24, 24 s. ISBN 978-80-87041-62-8.

VOHRALÍKOVÁ, Lenka a RABUŠIC, Ladislav. *Čeští senioři včera, dnes a zítra*. [Praha]: VÚPSV, Výzkumné centrum Brno, 2004. 90, ix s. ISBN 80-239-4218-2.

WEBER, Pavel a kol. *Minimum z klinické gerontologie pro lékaře a sestru v ambulanci*. Vyd. 1. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2000. 151 s. ISBN 80-7013-314-7.

Zákon č. 108/2006 o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

ZAVÁZALOVÁ, Helena a kol. *Vybrané kapitoly ze sociální gerontologie*. 1. vyd. V Praze: Karolinum, 2001. 97 s. ISBN 80-246-0326-8.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Paradigmatický model Strausse a Corbinové	52
Obrázek 2 Grafické znázornění vzájemného propojení kategorií	70

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Přehled změn způsobených stářím	22
Tabulka 2 Konkrétní sociální služby pro seniory	32
Tabulka 3 Seznam respondentů	54
Tabulka 4 Seznam kategorií a subkategorií	55

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S RESPONDENTEM

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S RESPONDENTEM

Jak dlouho pracujete jako sociální pracovník?

V sociální oblasti pracuji již 17 let.

Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

Mám magisterské vzdělání.

Jaké tíživé životní situace řešíte s klientem ohledně finanční oblasti?

Nejčastěji řešíme u seniorů výši důchodu. Například klientka výše starobního důchodu 5000 Kč. Vyřídila jsem jí dávku příspěvek na bydlení, která jí vyšla okolo 3000 Kč. Klientka pak měla na úhradu nákladů na bydlení a na jídlo.

Také řeším seniora, který ovdoví a zůstane na celou domácnost sám. Nemá dostatek finanční, aby uhradil veškeré náklady na bydlení a další potřebné věci k životu.

U seniorů se taky setkáváme s dluhy, které musíme složitě řešit.

Jaké tíživé životní situace řešíte s klientem v oblasti blízké rodiny?

Seniorovu rodinu zkontaktujeme, pakliže to senior chce. V hodně případech senior nestojí o to, abychom rodinu kontaktovali. Řeší mezi sebou různé problémy z minulosti.

Stává se vám často, že rodina nechce seniorovi pomoci?

Určitě ano, ale ve většině případů je chyba na straně seniora, který rodinu nechce kontaktovat. Mají mezi sebou spory. Rodina seniora využívá jen na peníze. Také se setkáváme s domácím násilím na starých lidech.

Jaké máte kompetence, když se dozvíte o domácím násilí? No, můžeme s klientem promluvit, ale v podstatě nic dalšího. Spíše je to otázka pro policii. Můžeme se pokusit klienta vymanit z prostředí, kde násilí probíhá. Oni o tom ale nechtějí mluvit a třeba psychické násilí se těžko prokazuje.

Jaké tíživé životní situace řešíte s klientem v oblasti péče o jeho osobu?

Pokud není klient schopný postarat se o sebe sám, nasměrujeme ho na pečovatelskou službu a jiných sociálních služeb. Pokud má příspěvek na péči, zajistíme jeho zvýšení a zařídíme sociální služby, které mu mohou pomoci v jeho situaci. Samozřejmě klient musí se vším souhlasit.

Jaké tíživé životní situace řešíte s klientem v oblasti jeho bytových podmínek?

Klienti nechtějí odcházet ze svého bytu. Je těžké je přesvědčit, i když jim finance nestačí na úhradu nákladů. Můžeme jim doporučit levnější bydlení, odkázat je na různé ubytovny, penziony, domy s pečovatelskou službou. Pokud ale klient nechce, nenaděláme nic.

Jaké tíživé životní situace řešíte s klientem v oblasti jeho sousedských vztahů a jeho samotného k blízkému okolí?

Nejlepší je vyslechnout si obě strany. Tady taky nemáme moc kompetencí. Klient narušuje sousedské vztahy převážně kvůli tomu, že trpí demencí nebo jinou psychickou poruchou. Někdy to sousedi ani neřeší, dělají, že to nevidí. Staří lidé obtěžují sousedy zápachem z bytu. Oni sami to necítí a nedodržují dostatečnou hygienu, jak ztrácí hygienické návyky.

Jakým způsobem navýšíte příjmy seniora?

Navýšit jeho příjem můžu jen sociálními dávkami. Požádám mu o všechny dávky, jako je příspěvek na péči, příspěvek na mobilitu, příspěvek na bydlení.

A co dávky hmotné nouze?

S těmito dávkami nemám zkušenosti, staří lidi nejsou pod životním minimem a nevychází jim. Ještě jsem se nesetkala, že by starý člověk měla přiznanou tuto dávku. Párkrát jsem zkoušela žádat o mimořádnou dávku okamžité pomoci, ale ani tu úřad práce nepřiznal a v odůvodnění bylo, že není v hmotné nouzi, protože jeho příjem není nižší, než částka životního minima. I přesto, že se snažíme s konkrétní pracovníci situaci klienta probrat, většinou dávku zamítnou.

V případě, že má klient dluhy, jak budete jeho situaci řešit?

Dluhy se dají vyřešit splátkovým kalendářem, často lidi neví, že si ho můžou domluvit a splácet jen nějakou malou částku.

Kontrolujete, zda senior dluhy splácí?

No, my na peníze nemůžeme dohlížet. Dá se zařídit na České správě sociální zabezpečení, aby mu splátku strhávali přímo z důchodu.

Jak pomůžete klientovi, který nehradí náklady spojené s užíváním bytu?

Hlavně musíme zabránit, aby byl klient vyhozený z bytu. Tím mu právě vznikne ten dluh, takže zase zařídíme splátkový kalendář. Tady by právě třeba pomohla ta jednorázová dávka,

ale tu nepřiznají. Dohlížet na klienta, aby platil náklady na byt, se moc nedá. Pokud má nízký důchod, tak pak zase zažádáme o sociální dávky, aby mohl bez problémů náklady platit. Problém je, když mají ještě vypojené energie kvůli neplacení. To se pak těžko řeší, ale snažíme se zase pomocí splátkového kalendáře, zkontaktovat rodinu, která by mohla pomoci uhradit.

Jak postupujete u seniora, který nemá blízkou rodinu?

Když nemá blízkou rodinu, tak ji v podstatě zastoupíme ve všem, co senior potřebuje. Zařídíme mu dávky, pečovatelskou službu, snažíme se ho umístit do pobytového zařízení, když je to potřeba. Jen nemůžeme nějak zasahovat do jeho financí.

Jak postupujete u seniora, který má blízkou rodinu, ale ta o něho neprojevuje zájem?

Většinou je to spíš tak, že senior nemá zájem o rodinu. Mají mezi sebou rozpory, takže ji nechce o pomoc požádat. V některých případech je problém demence, která klienta trápí. Díky této nemoci se senior uzavírá před rodinou, osočuje ji, že se nestará, že mu berou peníze.

Aktivizujete rodinu seniora?

Pokud je rodina aktivní, tak se snažím, aby se starala rodina. Jsem nápomocná ohledně informací, předám jim žádosti, aktivizuju rodinu.

Mají rodiny zájem řešit situaci svého příbuzného nebo jsou rádi, že mohou svoji tzv. povinnost přenést na vás sociální pracovníky?

Mně osobně se nestalo, že by rodina pomoc odmítla. Měla jsem klientku, která měla osvojeného syna, a ten vše zařídil, i když nebydlel stejně jako klientka. V rámci jejího bydliště jsem to obhlédla já, jinak vše ostatní obstaral syn. Prodal byt a podal žádosti do domovů ve svém místě bydliště. Paní je teď zabezpečená v léčebně dlouhodobě nemocných a pak půjde k synovi. Lékařka sice měla obavy, že syn chce majetek, ale do toho asi nikdo nevidíme.

Jaké má senior možnosti, když se není schopen postarat sám o svoji osobu a potřebuje pomoc druhého člověka?

Pokud je senior ve vyhrocené situaci doma, tak se volá nemocnice. Stává se, že musíme volat i polici, hasiče a rychlou, když nám člověk nemůže otevřít dveře od bytu.

Jinak zařizujeme pečovatelskou službu. Pečovatelská služba koná úkony od nákupu až po vyřízení různých záležitostí. Mám dva klienty, kteří spolu žijí. Klientka slepne a pán je nemohoucí. Jak říkají, ona je jeho

tělem, on jejíma očima. Oba jsou velmi citliví na druhého člověka, který jim chodí do domácnosti. Na mě si už zvykli, protože jsem je navštěvovala často. Vyměnila jsem jim průkazy pro tělesně postižené, zažádala o zvýšení příspěvku na péči, vyřídila jim příspěvek na mobilitu, takže finanční zajištění pro zřízení pečovatelské služby mají.

Jaké nejčastější služby zprostředkováváte klientům, aby byl schopen zůstat v domácím prostředí?

Aby mohl klient zůstat v domácím prostředí, zařizujeme jim právě tu pečovatelskou službu. Ta jim zprostředkovává dovoz obědů, nákupy, ošetrovatelskou péči, dohled nad užíváním léků.

Jaké máte možnosti, kam seniora umístit v případě, že nepostačí terénní sociální služby?

To je trochu těžší. Soukromé domovy pro seniory jsou drahé. Ve státních domovech pro seniory je dlouhá čekací lhůta. Podáváme žádosti i do okolních měst, kde je větší možnost přijetí klienta. Klienti ale nechtějí jít někam jinam, spíš celkově moc nechtějí do domova pro seniory. Někdy je problém klienta umístit z hospitalizace do léčebny dlouhodobě nemocných, takže se také umísťují do jiných měst.

Finančně dostupné jsou pro klienty ubytovny, kterých ale moc není a klient musí být soběstačný, aby ho tam přijali.

Do jakých zařízení můžete umístit seniora, který se ocitne bez přístřeší?

Když jsme tady začínali, tak to byl velký problém, když se někdo ocitl bez přístřeší, ale v současné době máme k dispozici při jednom domově pro seniory krizové lůžko, kam můžeme v takovém případě klienta umístit. Když je lůžko volné, dostaneme od nich impuls, že můžeme někoho umístit. Potom ve spolupráci s nimi hledáme, kam klienta dále umístíme.

Problém akorát je, že klient musí podstoupit řadu vyšetření, než tam nastoupí. Jedná se o preventivní vyšetření, které zahrnuje rentgen plic, odběr stolice, kožní vyšetření, testy na AIDS.

Jak můžete řešit, když bude mít senior dluh kvůli nehrazení nákladů na bydlení?

Snažíme se o sjednání splátkového kalendáře, aby klient po malých splátkách platil dluh. Zažádáme o veškeré sociální dávky, abychom mu navýšili příjem. Pokud tam probíhá vystěhování, majitel domu, dá vědět příliš pozdě, takže už se nedá situace nějak řešit splátkovým kalendářem, protože už tam je soudní vystěhování z bytu. Komunikace ohledně vystěhování se nezlepšila, aby nám dali vědět dříve, že klient neplatí a nenechali situaci vyhrotit k vystěhování.

Jak můžete postupovat, když senior bydlí v nevyhovujících bytových podmínkách?

Měla jsem případ, kdy klient bydlel v rodinném domě a 30 let hromadil věci, různé hadry a boty. Měl neteř, které se podařilo umístit klienta do léčebny dlouhodobě nemocných. Chtěla svědky, aby tam šla za přítomnosti někoho, potřebovala najít doklady a protězu do nemocnice. Jsme se tam brodili v odpadcích.

Pokud nás někdo neupozorní, či se klient neozve sám, tak ani nezjistíme, že klient žije v nevyhovujících podmínkách. Leda depistáží bychom na to mohli přijít. Mám klienta, který žije bez vody, elektřiny, protože naletěl dodavatelům. Žije bez tepla už několik let. Upsal se a dostal se do dluhu. Má exekuce. Klient má psychiatrickou diagnózu, takže ho nikde nechtějí umístit. Chodí si do charity na polívku, do sociálního šatníku. Sám se nějakým způsobem zabezpečí. Domovy nechtějí zadlužené klienty. Sama moc nevím, jak tohoto klienta budu řešit. Nemá rodinu, i když rodina taky většinou nemá prostředky, jak by mu mohla pomoci. Chceme, aby senioři důstojně dožili.

Jak můžete řešit problémy seniora s jeho sousedy?

Hlavně doporučujeme sousedům, aby urgovali správce domu. Jsou případy, kdy paní močí na chodbu, vyhazuje odpadky z okna. Sousedé můžou volat policii a čekat, až třeba senior někoho napadne. Může se podat žaloba na vystěhování z bytu, ale to je na dlouho. V takových situacích nemáme moc kompetencí. Řešíme to s našim právníkem, abychom věděli, co poradit sousedům.

Vy máte i svého právníka?

Ano, ale taky ne od začátku, co tu působíme. Hodně jeho služeb využíváme, hlavně ve složitých a nejasných případech.

Jaká je spolupráce s jinými institucemi, úřady?

Přijde mi, že se spolupráce hodně zlepšila. Na začátku, jak o nás nikdo nevěděl, tak jsme se setkávali s neochotou pomoci. Jediné, na co si stěžují kolegové. Mně se to tedy asi ještě nestalo. Ale špatná spolupráce je s obvodními lékaři, kdy oni nechtějí jít do domácího prostředí, kvůli zvýšení příspěvku na péči, na který jsou potřeba aktuální lékařské zprávy. Nechtějí ho podpořit. Záleží, na koho člověk kápne.

